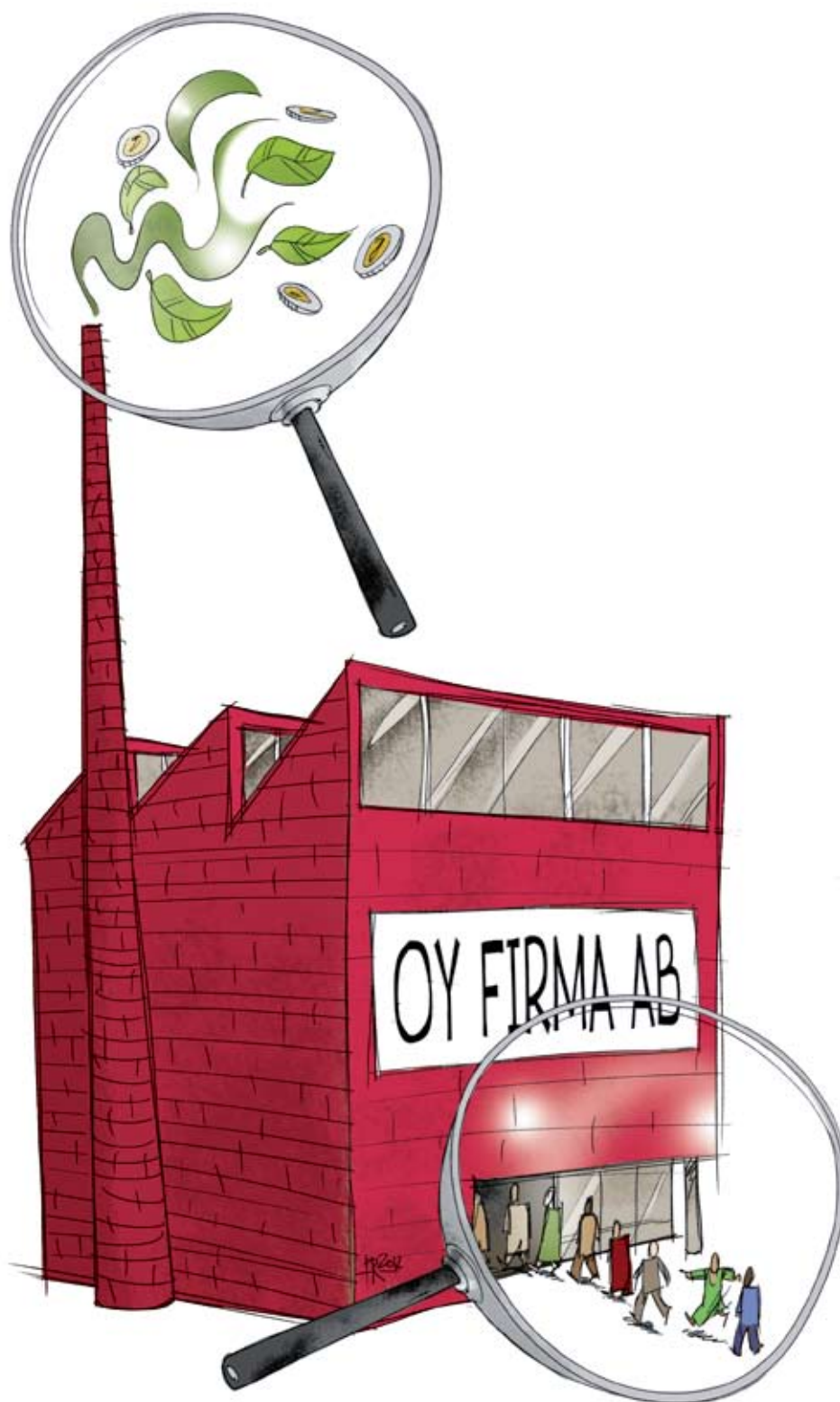

YRITYSVASTUUTA VAI VASTUUTTOMIA YRITYKSIÄ?

SUOMI YRITYSVASTUUN AALLONHARJALLE

► **EI OLE SAMANTEKEVÄÄ**, miten yritykset toimivat kehitysmaissa. Yritystoiminnalla voidaan luoda arvokkaita työpaikkoja, pääomaa, teknologiaa ja tietotaitoa. Toisaalta työntekijöiden ja paikallisten ihmisten oikeuksien polkeminen, ympäristötuhot, luonnonvarojen liikakulutus, veronkierto ja korruptio ovat valitettava osa yritystoimintaa eri puolilla maailmaa.

Suomi voi edistää yritysvastuuta sekä kansallisesti että kansainvälisesti. Suomalaisia yrityksiä ohjaavan lainsäädännön yhteensopivuus kansainvälisten yritysvastuuohteistusten kanssa täytyy tarkistaa. Suomen on myös ajettava aktiivisesti sitovia kansainvälisiä yritysvastuunormeja ja nykyisten ohjeistusten yhtenäistämistä ja toimeenpanoa.

Politiikkaan kaivataan johdonmukaisuutta. Kehitysmaihin vaikuttavissa kauppaja-yrityspoliittisissa kysymyksissä kehitysmaiden kansalaisten etu on ykkösasia. Yritysvastuupolitiikan koordinaatio ja johdonmukaisuus eri ministeriöiden ja politiikanalojen välillä on saatava kuntoon.

Kansalaisjärjestöt ja paikallisyhteisöt voivat sparrata yrityksiä vastuukysymyksissä. Kansalaisjärjestöt ovat sekä yritysvastuun vahtikoiria että yritysten yhteistyökumppaneita. Molemmat tehtävät ovat tärkeitä.

Tässä raportissa kerrotaan yritystoiminnan vaikutuksista globaalissa Etelässä ja etsitään ratkaisuja niihin liittyviin ongelmiin. Raportissa keskitytään ensisijaisesti monikansallisten suuryritysten vastuullisuuteen. ◀

SISÄLTÖ

Suomi yritysvastuun aallonharjalle 3

YRITYSTOIMINNAN PELISÄÄNNÖT KUNTOON 4

Yritysvastuuta kehitysyhteistyöllä 5

YRITYSTOIMINTA SUURENNUSLASIN ALLA 6

YRITYSTOIMINNALLA VAIKUTUKSIA GLOBAALIIN ETELÄÄN 8

Paikallisyhteisöjen oikeudet kunniaan 10

Kuka maasta hyötyy ja millä ehdoilla? 11

Yritykset, avoimuus ja demokratia 12

Veronkierto on arkipäivää 12

Mosambikissa kiistellään jätti-investointien hyödyistä 13

Ihmisarvoa työelämään 14

Ammattiliitot vahvistavat asemiaan Nicaraguan vapaatuotantoalueilla 15

Yritysvastuuta ympäristöstä ja ilmastosta 15–16

Suomalaista vastuuttomuutta Mekong-joen patotyömailla 16–17

YRITYSVASTUUPOLITIIKALLA VASTUUTTOMUUTTA VASTAAN 18

Kansainvälisiä normeja riittää 19–21

Selkärankaa Suomen yritysvastuupolitiikkaan 22–25

Ratkaisuna raportointi? 26

YRITYSVASTUUTA KEHITYSYHTEISTYÖLLÄ 28

KANSALAISSYHTEISKUNNAN ASIA 30

Lähteet 31

JULKAISIJA:

Kepa ry

RAPORTTISARJAN NRO: 118

ISSN: 1236-4797

ISBN: 978-952-200-194-8 (NID.)

ISBN: 978-952-200-195-5 (PDF)

KIRJOITTAJAT:

Eva Nilsson,

Timo Kuronen (s. 16–17),

Linda Lönnqvist (s. 11),

Pauliina Sarvilahti-Jiménez (s. 13 ja 30),

José Valdivia (s. 15)

KIITOKSET:

Otto Bruun (s. 10),

Matti Ylönen (s. 29)

TOIMITUS:

Henna Hakkarainen

GRAAFINEN SUUNNITTELU:

Suvi Savolainen

TAITTO:

Maija Pietikäinen

KANSIKUVA:

Pekka Rähkonen

PAINO:

Printpalvelut Ari Harju Oy

JULKAISTU:

Toukokuussa 2012

Kepan toimintaa tuetaan ulkoministeriön kehitysyhteistyövaroista.

FINLAND SOM FÖREGÅNGARE I FÖRETAGSANSVAR

► **HUR FÖRETAG AGERAR** i globala Syd spelar en stor roll. Å ena sidan kan de skapa värdefulla arbetsplatser och generera kapital, teknik och kunskaper. Å andra sidan resulterar en del av företagsverksamheten på olika håll i världen inte bara i grova kränkningar av arbetarnas och lokalbefolkningens rättigheter utan också i miljöförstöring, överexploatering av landets naturtillgångar, skatteflykt och korruption. Finland kan främja företagsansvar både nationellt och globalt. Det gäller att se till att den lagstiftning som styr finländska företag överensstäm-

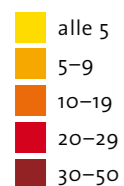
mer med de internationella normerna för företagsansvar. Finland måste också gå i bräschen dels för bindande internationella normer för företagsansvar, dels för harmonisering och implementering av de nuvarande föreskrifterna. Det krävs dessutom koherens i politiken. I de handels- och företagspolitiska frågor som påverkar utvecklingsländerna är det lokalbefolkningens bästa som ska ställas i främsta rummet. De olika ministerierna och politiska sektorerna måste fås att samordna sin företagsansvarspolitik och göra den konsekvent. ◀

FÖR EN BÄTTRE FÖRETAGSANSVARSPOLITIK MÅSTE FINLAND:

- granska den finländska företagslagstiftningens samstämmighet med OECD:s och FN:s föreskrifter om företagsansvar
- aktivt driva fram bindande internationella normer för företagsansvar samt förenhetliga och verkställa de nuvarande instruktionerna
- stärka delegationen för samhälls- och företagsansvar och utveckla den till en instans som övervakar inte bara samordningen av företagsansvarspolitik utan också enhetligheten mellan olika ministerier och politiska sektorer
- förbättra koherensen mellan utvecklings-, handels- och företagspolitik, så att i frågor som berör utvecklingsländerna beaktas lokalbefolkningens fördel i första hand
- vara vägvisare för företagsansvar inom ägarpolitiken, inom offentliga upphandlingar samt inom investeringar som finansieras med offentliga medel
- kräva att storföretagen i Finland enligt internationell standard årligen redovisar om sitt samhällsansvar och offentliggör sina landsspecifika bokföringsuppgifter

SUOMALAIYRITYKSET GLOBAALISSA ETELÄSSÄ

100 suurimman suomalaisyrityksen (Talouselämä 2012) tiedot kerätty yritysten verkkosivuilta.

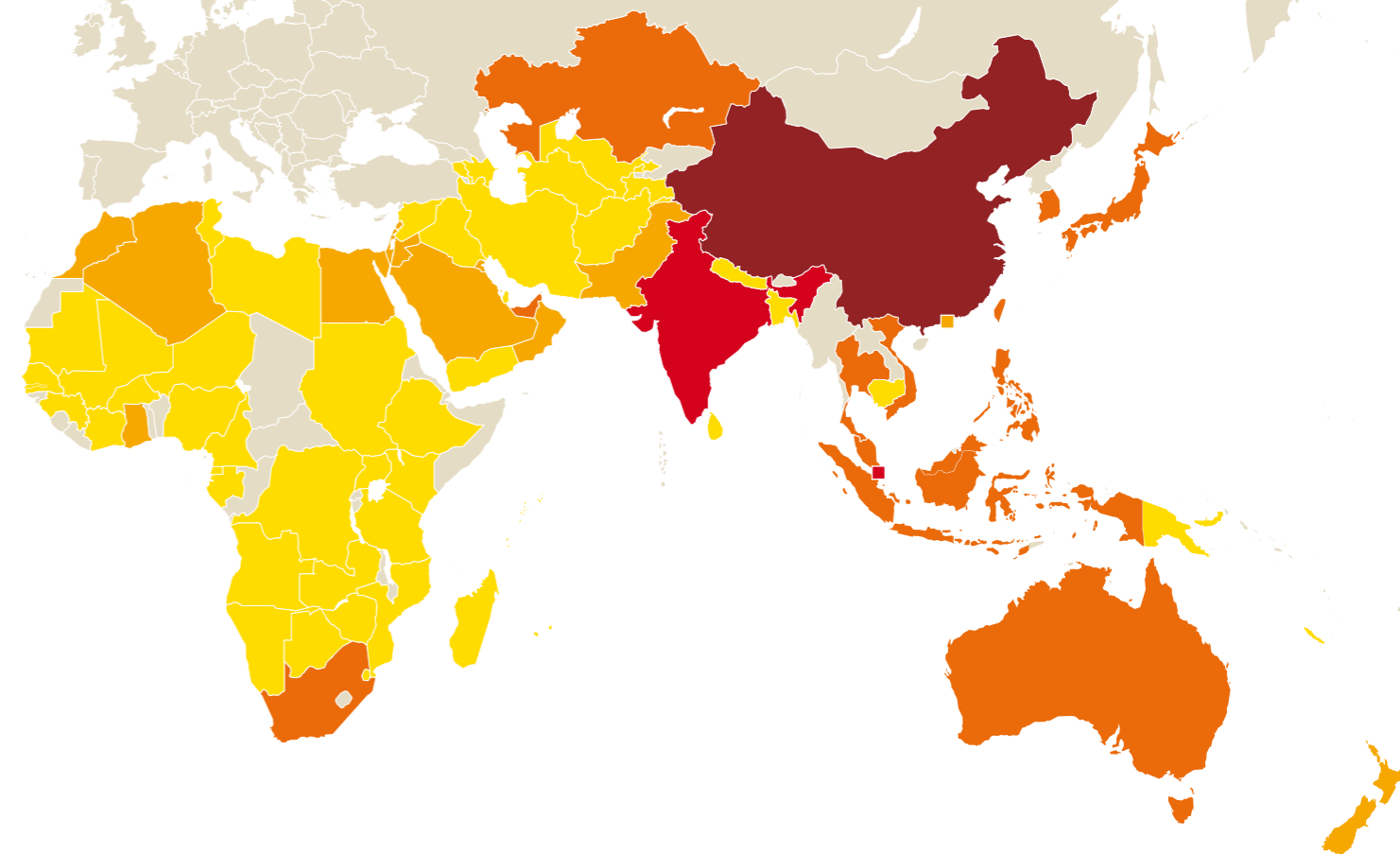

YRITYSTOIMINNAN PELISÄÄNNÖT KUNTOON

SUOMEN HALLITUKSEN TAVOITTEENA ON, ETTÄ SUOMALAIYRITYKSET TOIMIVAT EDELLÄKÄVIJÖINÄ YRITYSVASTUUSIVUOISSA. HALLITUSOHJELMASSA SITOUKSETAAN MYÖS VAHVISTAMAAN YRITYSVASTUUTA KOSKEVIA KANSAINVÄLISIÄ NORMEJA.

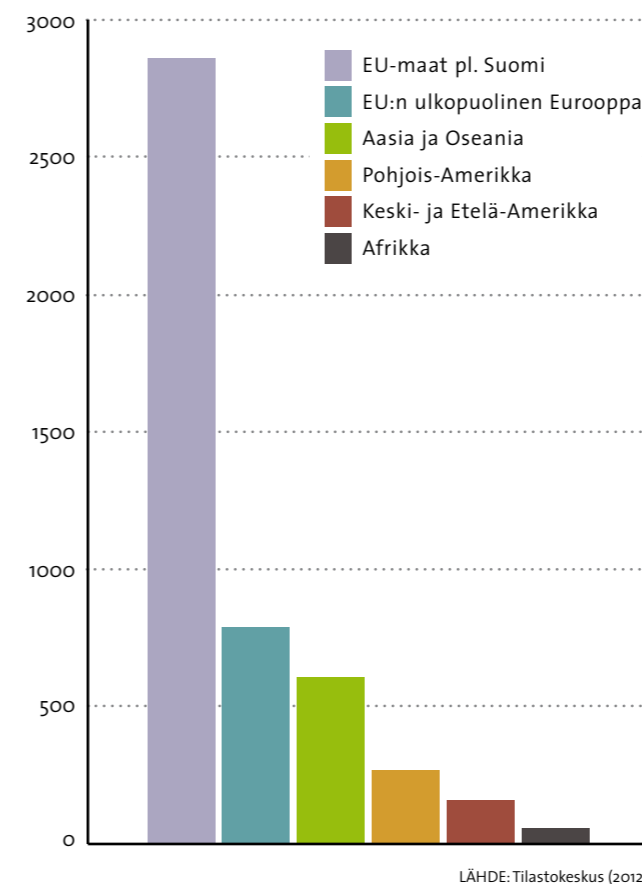
HALLITUSOHJELMAN TOIMEENPANEMISEKSI SUOMEN TULEE:

- ▶ tarkistaa suomalaisen yrityslainsäädännön yhdenmukaisuus OECD:n ja YK:n yritysvastuuohjeistusten kanssa.
- ▶ laatia YK:n liike-elämän ja ihmisoikeuksien peruseriaaiteita koskeva kansallinen toimeenpanosuunnitelma, jolle taataan tarvittavat resurssit.
- ▶ edistää aktiivisesti sitovia kansainvälisiä yritysvastuunormeja ja nykyisten ohjeistusten yhtenäistämistä ja toimeenpanoa.
- ▶ edistää kansainvälisten kauppaja- ja investointisopimusten uudistamista niin, että valtioiden ja kansalaisten oikeudet vahvistuvat suhteessa yritysten ja sijoittajien oikeuksiin.
- ▶ vahvistaa yhteiskunta- ja yritysvastuun neuvottelukuntaa (YHVA) ja kehittää siitä yritysvastuupolitiikan koordinaatiota ja johdonmukaisuutta eri ministeriöiden ja politiikanalojen välillä valvova elin.
- ▶ taata ihmisille ja yhteisöille kunnollinen valituskäsittely Suomen OECD:n yhteiselimessä tai mahdollisuus hakea oikeutta oikeudellisesta toimielimestä, kun suomalaisen yrityksen epäillä on tehneen rikkeitä ulkomailla.
- ▶ edistää kehitys-, kauppaja- ja yrityspolitiikan välistä johdonmukaisuutta niin, että kehitysmaihin vaikuttavissa kysymyksissä huomioidaan ensisijaisesti kehitysmaiden kansalaisten etu.
- ▶ sisällyttää yritysvastuu osaksi omistajapolitiikkaa ja julkisia hankintoja ja toimia niissä yritysvastuupolitiikan suunnannäyttäjänä.
- ▶ kehittää sitovat vastuukriteerit julkisin varoin tapahtuvalle sijoitustoiminnalle ja perustaa Ruotsin Etikrådetin kaltainen eettinen neuvosto.
- ▶ edellyttää suomalaisilta suuryrityksiltä vuosittaista, kansainvälisten standardien mukaista raportointia yhteiskunnallisista vaikutuksista ja edistää samaa tavoitetta koko EU:n alueella.
- ▶ toimia EU:ssa aktiivisesti sen puolesta, että eurooppalaisilta suuryrityksiltä edellytettäisiin maakohtaisten kirjanpitolietojen julkistamista.
- ▶ edellyttää oleellisten tytäryhtiö- ja alihankkijatietojen sisällyttämistä yhteiskunta- ja kirjanpitoraportteihin.
- ▶ tukea kansalaisjärjestöjen työtä yritysvastuun vahvistamiseksi.
- ▶ tukea kansalaisjärjestöjen ja yritysten välistä yhteistyötä.

SUOMALAIYRITYSTEN TYTÄRYHTIÖT MAARYHMITTÄIN

Tiedot vuodelta 2010

LÄHDE: Tilastokeskus (2012)

YRITYSVASTUUTA KEHITYSYHTEISTYÖLLÄ

MYÖS KEHITYSYHTEISTYÖVAROIN VOIDAAN EDISTÄÄ YRITYSVASTUUN TOTEUTUMISTA ETELÄSSÄ.

SUOMEN TULEE OMASSA KEHITYSYHTEISTYÖSSÄÄN:

- ▶ taata yritysvastuun toteutuminen kaikissa kehitysyhteistyömäärärahoihin tuetuissa yksityisen sektorin hankkeissa.
- ▶ ehdollistaa kehitysyhteistyövaroin rahoitetut yritystuet yhteiskuntavastuu- ja maakohtaiselle tilinpäätösraportoinnille.
- ▶ huomioida uusissa yritystuki-instrumenteissa vastuullinen yritystoiminta, kumppanimaiden omistajuus, läpinäkyvyys ja positiivisten kehitysvaikutusten luominen.
- ▶ tukea kumppanimaiden paikallisen investointi- ja yrityslainsäädännön kehittämistä, paikallisia yrityksiä sekä niiden kaupankäyntiä.
- ▶ lakkauttaa Finnfundin veroparatiisisijoitukset.

SHUTTERSTOCK

YRITYSTOIMINTA SUURENNUSLASIN ALLA

YRITYSVASTUU EI OLE UUSI ASIA, MUTTA SIITÄ PUHUTAAN SUOMESSA NYT ENEMMÄN KUIN KOSKAAN. YRITYSTEN TOIMINTA VAIKUTTAA YHTEISKUNNALLISEEN KEHITYKSEEN JA NIIDEN TULEE KANTAA SIITÄ MYÖS VASTUUNSA.

► **TALOUDEN GLOBALISAATIO** ja viime vuosien talouskriisi ovat herättäneet keskustelua kehityksen vinoutumisesta ja epäeettisestä yritystoiminnasta niin meillä Suomessa kuin globaalissa Etelässä. Työtä on siirtynyt vauraista maista halvan tuotannon maihin, ja talouskriisin syitä on etsitty yksityisen sektorin kyseenalaisista toimintatavoista.

Yritysjohtajien jättibonukset ja hyvä veli -verkostojen kritiikki ovat nostaneet yritystoiminnan vastuullisuuden otsikoihin Suomessa. Talvivaaran kaivoksen ongelmat ovat saaneet monet huolestumaan yritystoiminnan ympäristövaikutuksista.

Samalla hyvinvointivaltion jatkuvat rahoitustarpeet ja kehitysyhteistyömäärärahojen niukkuus ovat tuoneet yritysten verokäytännöt suurennuslasin alle. Yritykset joutuvat vastaamaan myös kysymyksiin siitä, miten ne osallistuvat ilmastokriisin ratkaisemiseen.

Kehitysmaille yritysinvestoinneista voi koitua sekä hyötyä että haittaa. Yritystoiminta voi tuoda kehitysmaihin arvokkaita työpaikkoja, pääomaa, teknologiaa ja tietotaitoa. Toisaalta työntekijöiden ja paikallisten

ihmisten oikeuksien polkeminen, ympäristötuhot, luonnonvarojen liikakulutus, veronkierto ja korruptio ovat valitettavan yleisiä.

YRITYKSILTÄ VAADITAAN VASTUULLISUUTTA

Suomalaiset saavat aiempaa enemmän tietoa myös suomalaisyritysten toiminnasta ulkomailla. Tietoisuus on lisääntynyt muun muassa sosiaalisen median, lisääntyneen matkailun ja järjestöjen tekemän työn ansiosta. Huoli ihmisoikeusrikkeistä, lapsityövoiman käytöstä ja ympäristötuhoista kantautuu kahvipöytäkeskusteluihin ja Facebook-statuksiin.

Lähes 70 prosenttia suomalaisista toivoo suomalaisyrityksiltä suurempaa vastuullisuutta, kertoo Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA:n tutkimus.¹ Julkisia varoja ei myöskään haluta käyttää sellaisten tuotteiden hankkimiseen, joiden tuotannossa on loukattu työntekijöiden oikeuksia. Tätä mieltä on 84 prosenttia suomalaista.²

1 EVA (2009)

2 Taloustutkimus (2008)

Ympäristövaikutusten kustannuksia on mahdollista välttellä erityisesti maissa, joissa ympäristölainsäädäntö ja hallinto on heikkoa.

Yritysvastuukysymyksistä puhutaan nyt kahvipöytäkeskusteluissa ja sosiaalisessa mediassa.

Yksityinen sektori on noussut keskeiseen asemaan myös kehitysyhteistyössä. Suomen uudessa kehityspoliittisessa toimenpideohjelmassa tavoitteeksi otetaan yritysten yhteiskuntavastuun edistäminen. Valtioiden välisissä neuvotteluissa yksityisen sektorin ottamista mukaan kehitystalkoisiin on käsitelty muun muassa joulukuussa 2011 Etelä-Korean Busanissa järjestetyssä avun tuloksellisuuden huippukokouksessa ja EU:ssa.³ Yksityisen sektorin toivotaan lisäävän kehitystä edistävää talouskasvua.

Yritysvastuusta ollaan montaa mieltä. Mieliä jakea erityisesti se, tuleeko vastuun olla vapaaehtoista vai lailla säädeltyä. Yrityssektori kannattaa itsesääntelyä ja olettaa, että kuluttajien ja sijoittajien eettiset valinnat ohjaavat vähitellen toimintaa vastuulliseen suuntaan. Toistaiseksi kuluttajien asenteilla on kuitenkin ollut vain vähän vaikutusta. Yrityksille kannattavin ratkaisu ei aina ole yhteiskunnallisesti ja eettisesti kestävä. Ongelmia syntyy etenkin silloin, kun yritykset toimivat maissa, joissa työttömyyttä on paljon, demokratia on heikkoa ja työsuojelu- ja ympäristölainsäädännössä on aukkoja.

Monilla kansainvälisillä järjestöillä, kuten YK:lla ja Kansainvälisellä työjärjestöllä ILO:lla on yritysten toimintaa ohjaamaan pyrkiviä periaatteita ja ohjelmia (ks. s. 19). Lisäksi eri aloilla on käytössä omia standardointijärjestelmiään. Ohjeistusten tai periaatteiden noudattamista ei kuitenkaan juuri valvota, eikä niiden rikkomisesta rangaista. Yritysten vastuullisuuden lisäämiseksi tarvitaankin tiukempia kansallisia ja kansainvälisiä sääntöjä ja tehokkaampaa valvontaa. ◀

3 UM (2012), OECD (2011), EC (2011)

MIKÄ YRITYSVASTUU?

Yritysten vastuullisuudesta puhuttaessa käytetään usein käsitettä **yritysten yhteiskuntavastuu** (Corporate Social Responsibility, CSR), jonka käyttö vakiintui toisen maailmansodan jälkeen etenkin Yhdysvalloissa.⁴

Yritysvastuuajattelun juuret ovat 1800-luvun lopun teollistumisen aikakaudella, jolloin Suomessakin teollisuuspaikkakuntia hallitsevat teollisuuspatruunat pyrkivät etunsa mukaisesti huolehtimaan paikkakuntalaisten perustarpeista.⁵ Tältä kaudelta periytyy ajatus yritysvastuusta hyväntekeväisyytenä.

CSR-käsitettä on kritisoitu monesta eri näkökulmasta. Vapaan markkinatalouden kannattajat linkittivät sen jo 1970-luvulla sosialismiin.⁶ Monet kansalaisjärjestöt taas ovat pitäneet sitä pelkkänä yritysten PR-temppuna. Vapaaehtoinen vastuullisuus on leimattu viher- tai valkopesuksi. Viherpesulla tarkoitetaan pinnallista ympäristöystävällisyyttä, joka ei ulotu julkisuuskuvaa syvemmälle, valkopesu on puolestaan vastaavaa sosiaalisiin kysymyksiin liittyvään toimintaan. CSR-käsitettä on moitittu myös siksi, että se korostaa sosiaalista vastuuta ja jättää ympäristövastuun vähemmälle huomiolle.

EI VAIN YHTÄ MÄÄRITELMÄÄ

Koska toiminnan tarkoitusperistä ei ole yksimielisyyttä, ei myöskään yhtä yleisesti hyväksyttyä yritysvastuun määritelmää ole syntynyt.⁷ CSR-termin lisäksi käytetään jossain määrin toisistaan poikkeavia käsitteitä, kuten **vastuullinen yritystoiminta**, **vastuullinen yrittäjyys** tai **yrityskansalaisuus**.

Yhteistä eri määritelmille on ajatus siitä, että yritysten pitäisi toiminnassaan mennä taloudellisia, teknisiä ja laillisia vaatimuksia pitemmälle. Tavallista on myös yritysten yhteiskuntavastuun määrittelemisen vapaaehtoiseksi toiminnaksi ja keinoksi lisätä voittoja.⁸ Tässä raportissa käytetään käsitettä **yritysvastuu**. Sillä tarkoitetaan yritysten vastuuta toimintansa synnyttämistä taloudellisista, sosiaalisista ja ympäristövaikutuksista. Vastuullinen yritys on tilivelvollinen kaikille niille sidosryhmille, joihin sen toiminta vaikuttaa. Lisäksi vastuullisen yrityksen toiminta on resurssi- ja energiatehokasta. Yritysvastuusta puhuttaessa kiinnitetään huomiota yritysten perustoimintojen yhteiskunnallisiin vaikutuksiin, ei esimerkiksi niiden harjoittamaan hyväntekeväisyyteen. Yritysvastuun ei tulisi perustua vapaaehtoisuuteen.

4 Yksi ensimmäisiä yritysten yhteiskuntavastuun määritelmää esittänyt oli yhdysvaltalainen Howard R. Bowen vuonna 1953. Bowenin mukaan yrityksiin kohdistui odotuksia tuottaa korkeampaa elintasoa, talouskasvua ja -turvaa, järjestystä, oikeutta ja vapautta, sekä noudattaa yhteiskunnan arvoja. Bowen (1953).

5 Joutsenvirta et al. (2011)

6 Friedman (1970)

7 Joutsenvirta et al. (2011)

8 Carrol (1999)

Vapaatuotantoalueiden matalat tuotantokustannukset ja muut edut houkuttelevat yrityksiä.

YRITYSTOIMINNALLA VAIKUTUKSIA GLOBAALIIN ETELÄÄN

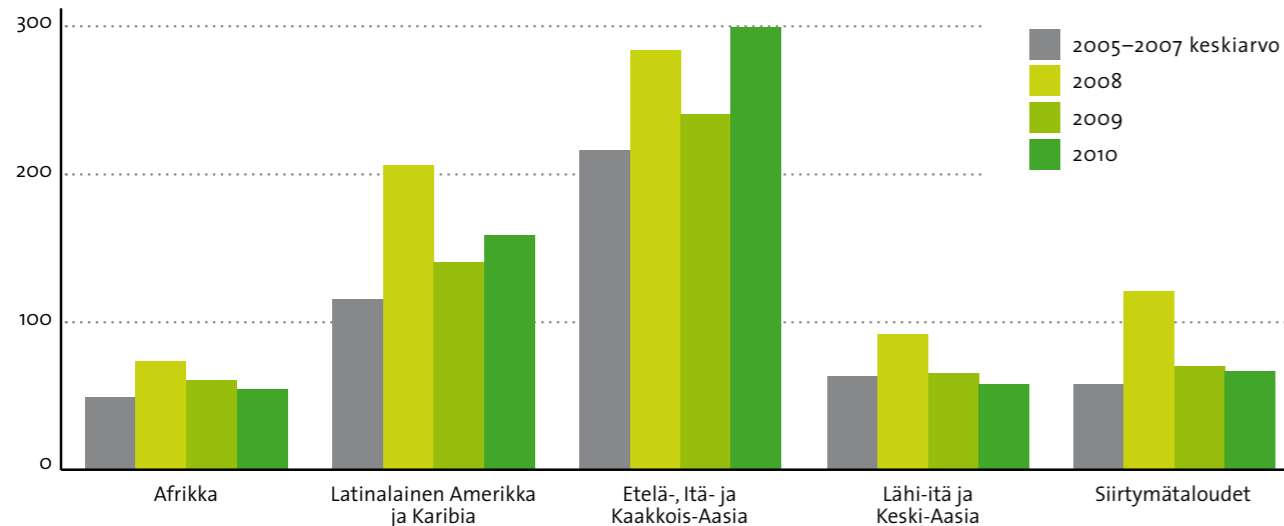
KEHITYSMAITA ON ROHKAISTU HOUKUTTELEMAAN ULKOMAISIA INVESTOINTEJA MONIN KEINON. PAHIMMASSA TAPAUKSESSA PORKKANANA ON VEROHELPOTUKSIA JA MUITA ETUJA, JOTKA KUTISTAVAT SIOITUSTEN HYÖTYÄ MAIDEN KEHITYKSELLE JA POLKEVAT PAIKALLISYHTEISÖJEN OIKEUKSIA.

► **ULKOMAISTEN INVESTOINTIEN MÄÄRÄ** kehitysmaihin ja kasvaviin talouksiin on ollut kasvussa jo vuosia, talouskriisin kääntäessä kehityskulkua hieman laskuun. Ylikansallisten yritysten investoinneista vain alle prosentti suuntautuu vähiten kehittyneisiin maihin, mutta niidenkin kohdalla investointien arvo on lähes samaa tasoa kuin maiden saama kehitysapu.⁹

Tuotantoketjujen kansainvälistymisen myötä yritykset ovat siirtäneet tuotantoaan sinne, missä se on edullisinta. Samaan aikaan kehitysmaita on kannustettu ja jopa painostettu kilpailemaan ulkomaisista sijoituksista. Kilpailu on johtanut siihen, että monet maat ovat antaneet yrityksille erilaisia helpotuksia ja löysentäneet niihin kohdistuvaa sääntelyä. Jotkut maat ovat jopa perustaneet vapaatuotantoalueita, joilla yritykset toimivat paikallisen lainsäädännön ulkopuolella. Sen lisäksi, että yrityksille annetaan erilaisia helpotuksia, on perus-

⁹ Investointien arvo vähiten kehittyneisiin maihin oli 26 miljardia dollaria vuonna 2010 ja kehitysavun määrä vähiten kehittyneisiin maihin 27,7 miljardia dollaria vuonna 2011. Lähde: UNCTAD (2011), OECD (2012).

SUORAT ULKOMAISET INVESTOINNIT KEHITYSMAIHIN JA SIIRTYMÄTALOUKSIIN
(miljardia dollaria)

LÄHDE: UNCTAD (2011)

sääntely monissa maissa jo lähtökohtaisesti puutteellista, sekavaa tai sitä ei valvota juuri lainkaan.

Syntyy kummallinen tilanne, jossa talouskehityksen edistämiseksi houkutelujen ulkomaisien investointien hyödyt kehitysmaalle painetaan niin alas kuin mahdollista. Seurauksena on veronkiertoa, korruptiota, ihmisoikeusloukkauksia, maakaappauksia ja ympäristörikkeitä, joista kärsivät paikalliset ihmiset.

Sidosryhmäajattelu on ollut jo vuosikymmeniä yleinen tapa tarkastella yritysten suhteita ympäröivään yhteiskuntaan. Sidosryhmien tunnistamisessa on kuitenkin ollut puutteita. Perinteisesti avainsidosryhminä on pidetty omistajia, asiakkaita, henkilöstöä, kuluttajia, alihankkijoita ja tavarantoimittajia. Vasta viime vuosina on herätty huomaamaan, että yritysvastuun näkökulmasta oleellisia sidosryhmiä ovat myös esimerkiksi paikallisyhteisöt, kansalaisjärjestöt ja media.¹⁰

Yrityksiä on syytetty siitä, että ne ovat asettaneet eri sidosryhmät kyseenalaiseen tärkeysjärjestykseen: Tärkeimpiä ovat olleet länsimaalaiset osakkeenomistajat ja globaalit kuluttajat ja sijalla kaksi muut länsimaaiset sidosryhmät. Kaikista alimpana hierarkiassa ovat kehitysmaiden kansalaiset, jotka eivät rajallisten resurssien takia sijoitu edes kuluttajien ryhmään.¹¹ Näiden ihmisten huomioiminen olisi kuitenkin ensisijaisen tärkeää, jotta yritystoiminnalla voitaisiin tukea kehitystä. ◀

MONIKANSALLISET YRITYKSET

Monikansallisilla yrityksillä on toimintaa monissa maissa, yhden maan ollessa niiden ”kotimaa”. Ne toimivat joustavasti ja levittäytyvät laajalle, ja niillä on usein vaikeaselkoinen toimintarakenteen tytär- ja holding-yhtiöineen. Tyypilliset monikansalliset yritykset ostavat tuotteidensa osia alihankkijoilta, joita ne eivät itse omista.

Tänä päivänä monikansallisia yrityksiä on arviolta noin 80 000, ja niillä on noin kymmenen kertaa enemmän tytäryhtiöitä.¹² Monikansallisten yritysten määrä ja koko on kasvanut räjähdysmäisesti viime vuosikymmeninä. Niiden liikevaihto on isompi kuin monen valtion bruttokansantuote (BKT). Yhdysvaltalainen Walmart on tästä hyvä esimerkki: Jos Walmart olisi valtio, olisi sen BKT vuonna 2011 ollut suurempi kuin 85 prosentilla maailman maista, myös Suomella.¹³

Monikansallisten yritysten esiinmarssi on muuttanut maailmankauppaa. 1980-luvulta lähtien suurin osa maailmankaupasta on käyty monikansallisten yritysten sisällä. Kauppa ei siis ole vain kansainvälistynyt vaan myös keskittynyt entistä suuremmille yrityksille, jotka ostavat pienempiään ja fuusioituvat muiden kanssa.

¹⁰ Joutsenvirta et al. (2011).

¹¹ Munshi ja Kurian (2007).

¹² Ruggie (2011).

¹³ Walmart (2010), IMF (2012).

On yritysten vastuulla selvittää, onko niille vuokrattu maa-alue paikallisten käytössä vai aidosti joutomaata.

PAIKALLISYHTEISÖJEN OIKEUDET

PAIKALLISYHTEISÖT OVAT YRITYSTEN TÄRKEÄ SIDOSRYHMÄ, SILLÄ YRITYSTEN TOIMINTA VAIKUTTAA MONELLA TAVALLA YMPÄRÖIVÄÄN YHTEISÖÖN. YRITYSTEN ON HUOMIOITAVA PAIKALLISTEN TARPEET JA KUNNIOITETTAVA HEIDÄN OIKEUKSIAAN.

► **PARHAASSA TAPAUKSESSA** yritysinvestoinnit tuovat paikallisille ihmisille työpaikkoja ja hyvinvointia. Pahimassa tapauksessa paikallisten mielipiteet sivuutetaan, yritys tuhoaa ympäristöä tai syyllistyy maakaappauksiin eli ottaa käyttöönsä maita, joilta paikalliset ovat hankkineet toimeentulonsa jopa sukupolvien ajan.

Maakaappausten määrä on viime vuosikymmeninä kasvanut räjähdysmäisesti. Taustalla on vuoden 2007–2008 ruokakriisi sekä resurssien kulutuksen kasvusta johtuva maan kysynnän kasvu. Arviolta yli 203 miljoonaa hehtaaria on siirtynyt pienviljelijöiden käsistä ulkomaisille sijoittajille viimeisen vuosikymmenen aikana.¹⁴ Se tarkoittaa yli kuusi kertaa Suomen kokoista maa-aluetta.

Maakaappauksiin syyllistyvät erityisesti monikansalliset maatalous-, polttoaine-, metsä- ja kaivosalan yritykset tai niihin sijoittavat kehitysrahoittajat, pankit tai eläkerahastot.

Toisin kuin rauhanomaisiin maahankintoihin tai -vuokraukseen, maakaappauksiin liittyy ihmisoikeusloukkauksia. Ne eivät perustu paikallisten suostumukseen, ja hankkeiden vaikutusarvioinneissa on usein puutteita. Maakaappauksiin voi myös liittyä salaisia sopimuksia, minkä vuoksi ne polkevat hyvän hallinnon ja demokratian periaatteita.¹⁵

Suomalaisille tuttu metsäsektori vaikuttaa paikallisyhteisöjen elämään eri puolilla maailmaa. Metsäplantaasit

KUKA MAASTA HYÖTYY JA MILLÄ EHDOKSILLA?

PAIKALLISTEN MIELIPIDETTÄ EI KYSYTÄ EIKÄ RIITTÄVIÄ KORVAUKSIA MAKSETA, KUN TANSANIAN VALTIO VUOKRAA SUURIA MAA-ALUEITA KANSAINVÄLISILLE YRITYKSILLE.

► **TANSANIASSA ON NIIN PALJON** käyttämätöntä viljelykelpoista maata, että sitä riittää myös kansainvälisten yritysten tarpeisiin. Näin väittävät tansanialaispoliitikot. Monimutkaisten maankäyttöoikeuksien ja -tapojen takia on kuitenkin vaikeaa tietää, onko maa todella paikallisten viljelijöiden käytössä vai ei.

Kansainväliset yritykset, joiden toiminta liittyy suurmaatalouteen, biopolttoaineisiin tai metsänsuojelua rahoittavaan REDD-mekanismiin, voivat saada Tansanian investointikeskukselta 25–99 vuoden vuokrasopimuksia valtaville maa-alueille, joista paikallisten elinkeino voi olla riippuvainen.

Hankkeiden vaikutusten arvioinnissa on usein puutteita. Vuonna 2005 ruotsalainen julkisomisteinen yhtiö SEKAB hankki 22 000 hehtaaria maata Bagamoyon alueelta bioetanolin tuotannon tarpeisiin suunniteltua sokeriruokoplantaa varten. Hankkeen valmisteluvaiheessa ilmeni epäselvyyksiä, kun SEKABin epäiltiin vaikuttaneen ympäristö- ja yhteiskunnallisten vaikutusten arvioinnin tuloksiin.

Maakaappaukset ovat jokaviikkoinen aihe Tansanian uutisissa.

Viranomaisen hyväksymispäätös perustui arviointiraporttiin, josta SEKABin epäillään poistattaneen ongelmallisiksi katsomiaan kohtia. Alueen ei arvioitu olevan valmis näin suurelle investoinnille, ja hanke uhkasi alueen vedensaantia. SEKABin Tansanian operaatiot päättyivät myöhemmin konkurssiin, mutta vaille käyttöä jäänyt maa-alue ei palautunut paikallisten käyttöön.

HYÖDYT PAIKALLISILLE YRITYKSEN EHDOKSILLA

Tansaniassa toimivat suursijoittajat lupaavat maata hankkiessaan palkata paikallista työvoimaa, tuottaa hyvinvointipalveluita ja luoda uusia tulonlähteitä. Paikallisväestö ja -viranomaiset ovat voimattomia tilanteissa, joissa yritykset lipsuvat antamistaan lupauksista.

Norjalaisyritys Green Resources hankki 20 000 hehtaaria ruohomaata puiden istuttamiseen REDD-mekanismiin puitteissa. Sopimukseen kuului palveluiden tuottaminen kyläläisille – yrityksen ehdoilla ja vasta sitten, kun päästöoikeuksien myynnistä kertyisi tuottoja.

Usein käy myös niin, että viranomaiset hyväksyvät sopimuksia ulkomaisten sijoittajien kanssa kuulematta paikallisia tai edes tiedottamatta asiasta. Maasta maksettu korvaus – jos sitä yleensä maksetaan – jää usein alle markkinahinnan. Yritykset käyttävät hyväkseen Tansanian oikeusvaltion rakenteiden heikkoutta ympäristön ja paikallisten ihmisten kustannuksella. ◀

LINDA LÖNNQVIST
KEPA TANSANIA

estävät usein paikallisia käyttämästä maata, ja tuotanto aiheuttaa päästöjä. Esimerkiksi suomalais-ruotsalaisesta Stora Enso on syytetty moneen otteeseen paikallisten oikeuksien polkemisesta Brasiliassa ja Kiinassa.¹⁶ Toinen keskeinen paikallisten oikeuksia rikkova toimiala on kaivos- ja mineraalisektori. Kaivokset tarvitsevat yhä suurempia maa-alueita malmien louhinnalle, koska monet parhaat esiintymät on jo hyödynnetty.¹⁷

Yritysten ei ole helppoa vastata kaikkiin paikallisyhteisöjen odotuksiin. Niiltä voidaan vaatia samaan aikaan maa-oikeuksien turvaamista, uusia työpaikkoja ja ympäristövaikutusten minimoimista. Etenkin köyhillä ja epä-

demokraattisilla alueilla yrityksiä voidaan pyytää jopa tarjoamaan hyvinvointipalveluja paikallisille samaan tapaan kuin Suomessa tehtiin aikoinaan monilla tehdaspaiikkakunnilla. Peruspalveluiden tarjoaminen ei saa kuitenkaan jäädä yritysten kontrolle, eikä yritysten vastuu paikallisyhteisöissä saa rajoittua pelkkään hyväntekeväisyyteen.

Sen sijaan yritysten on huolehdittava siitä, etteivät ne toiminnallaan vaikeuta paikallisten elämää tai vaaranna toimeentulonlähteitä, syyllisty ihmisoikeusloukkauksiin tai käytä hyväkseen hallinnon heikkoutta. Ainoa keino löytää oikeat toimintatavat on kuulla paikallisväestöä ja ottaa heidän mielipiteensä huomioon toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. ◀

14 Anseeuw et al. (2012)

15 International Land Coalition (2011)

16 Esim. Tuohinen (2012) ja Fraysin (2011)

17 Gaia Foundation (2012)

YRITYKSET, AVOIMUUS JA DEMOKRATIA

YRITYKSET SOLMIVAT USEIN SALAMYHKÄISIÄ SOPIMUKSIA VALTIOIDEN KANSSA JA LOBBAAVAT ITSELLEEN ERITYISETUJA. AVOIMUUDEN LISÄÄMINEN ANTAISI KANSALAISILLE MAHDOLLISUUDEN VALVOA YRITYSTEN TOIMINTAA JA VAATIA VASTUULLISUUTTA.

► **DEMOKRATIA, AVOIMUUS**, hyvä hallinto, hyvä taloudenpito ja toimiva infrastruktuuri ovat tärkeitä edellytyksiä vakaalle investointi- ja liiketoimintaympäristölle. Monessa maassa nämä edellytykset eivät toteudu.

Huono hallinto ja salamyhkäisyys rajoittavat kansalaisten mahdollisuuksia seurata poliitikkojen ja yritysten toimintaa, ja vaatia niitä tarvittaessa tilille tekemisistään. Esimerkiksi Sambiassa salassa pidettyjen kaivosopimusten vuodettua julkisuuteen paljastui, että yrityksille oli annettu poikkeuslupia laiminlyödä eläkemaksuja, veroja ja päästörajoituksia. Sopimuksia oli pidetty kymmeniä vuosia salassa ammattiyhdistysliikkeeltä, kansanedustajilta ja jopa sääntelyviranomaisilta.¹⁸

Yritykset pyrkivät vaikuttamaan yhteiskunnalliseen päätöksentekoon sen kaikissa vaiheissa varmistaakseen itselleen suotuisan toimintaympäristön. Suomessa ilmiö nousi otsikoihin vaalirahakohun myötä. Poliittisiin päätäjiin kohdistuva lobbaaminen on lisääntynyt etenkin Euroopassa ja Yhdysvalloissa. Yhdysvalloissa rahoitussektorin etujärjestö on pyrkinyt vaikuttamaan uuden Dodd-Frank-lain valmisteluun kaikkiaan 5 490 lobbarin voimin.¹⁹ Kyseinen lakialoite pitää sisällään muun muassa yritysten maakohtaisen kirjanpidon säännöksen, joka toisi päivänvaloon yritystoiminnan lahjonta- ja verokäytäntöjä.

¹⁸ Civil Society Trade Network of Zambia (2007)

¹⁹ The Economist (2012)

VERONKIERTO ON ARKIPÄIVÄÄ

VERONMAKSUKYSYMYKSET OVAT UUSI TULOKAS YRITYSVASTUUKESKUSTELUSSA. IDEAALITILANTEESSA VASTUULLINEN YRITYS MAKSAA VERONSA OIKEUDENMUKAISESTI SINNE, MISSÄ VEROTETTAVAA TULOJA SYNTYY JA KERTOO VERONMAKSUSTAAN AVOIMESTI.

► **GLOBAL FINANCIAL INTEGRITY** -ajatushautomo arvioi, että kehitysmaista pakenee pohjoiseen keskimäärin 725-810 miljardia dollaria vuosittain. Yli puolet pääomapaosta johtuu yritysten lain puitteissa tapahtuvasta veronkierrosta.²² Noin 105 miljardin dollarin vuosittaiseen kehitysapuun verrattuna luku on valtava.²³

Pääomapakoon on monta syytä. Ensinnäkin valtioiden välinen kilpailu ulkomaisista sijoituksista on johtanut siihen, että yrityksille tarjotaan erilaisia veroetuja.

Brysselissä yrityslobbausta seuraava Corporate Europe Observatory paljasti hiljattain, että monikansalliset yritykset ovat jopa haastaneet valtioita oikeuteen, kun niiden etuja on uhattu.²⁰

LAHJONNALLA HYÖTYÄ HUONON HALLINNON PORSAAANREI’ISTÄ

Yritykset ovat sekaantuneet myös korruptiotapauksiin. Esimerkiksi suomalaisen pörssilistautuneen konepajayhtiö Wärtsilän johtoa on syytetty lahjonnasta voimalahankkeessa Keniassa vuosina 1999–2001. Syyttäjän mukaan yrityksen johtaja oli maksanut kenialaiselle virkamiehelle yhteensä 3,4 miljoonan euron lahjukset, jotta yhtiö saisi voimalaprojektin. Johtaja vapautettiin myöhemmin syytteistä tapauksen vanhennuttua.²¹

Lahjusten antaminen ei kuulu vastuullisen yrityksen keinovalikoimaan. Lahjonnan motiivina on yleensä halu saada erityisetuja, jotka laskevat liiketoiminnan kustannuksia. Yritystoiminnan avoimuuden lisääminen parantaisi kansalaisten mahdollisuutta valvoa, että yritystoiminta tuottaa hyötyä koko väestölle sen sijaan, että hyöty joutuu väärin käsiin tai vain harvoille ja valituille.◀

²⁰ CEO (2012)

²¹ Helsingin Sanomat (2009)

tytäryhtiöiden omistaminen ja niistä saatujen osinkotulojen kerääminen.²⁴

Yleinen keino välttyä veroilta on siirtohinnoittelun väärinkäyttö ali- tai ylihinnoittelemalla tuotteita. Vientituotteiden alihinnoittelussa monikansallinen yritys merkitsee tytäryhtiöiden välillä käymässään kaupassa soveltamansa hinnat todellista edullisemmiksi. Kohde- maassa tuotteet myydään markkinahintaan. Sama mekanismi toimii myös kääntäen ylihinnoittelussa. Ylijäävä erotus voidaan sijoittaa pankkitilille korkean pankkisalaisuuden maahan.²⁵

Tuonti- tai vientituotteiden arvo saadaan todellista korkeammaksi tai matalammaksi myös antamalla väärää tietoa niiden laadusta, luokituksesta tai määrästä. Yritykset voivat myös ilmoittaa kuvitteellisia kauppareiä, joista maksetaan, vaikkei tuotteita todellisuudessa olisi olemassakaan. Maksusumma voidaan näin siirtää tiukan verotuksen maasta kevyemmän verotuksen piiriin.²⁶

²⁴ Kepa (2009)

²⁵ Ibid.

²⁶ Action Aid (2009)

Kehitysmaille veronkierto on erityisen ongelmallista siksi, että niiden verotulot ja omavaraisuusaste ovat jo ennestään matalat, eikä valtioilla ole varaa tuottaa elintärkeitä peruspalveluita tai infrastruktuuria. Verotulot jäävät pieniksi jo siksi, että epävirallisen talouden osuus on suuri ja kansalaisten veronmaksukyky alhainen. Kehitysmaita on myös painostettu poistamaan tullimaksuja ja muita kaupan ja investointien vapaata liikkuvuutta rajoittavia kustannuksia, minkä vuoksi valtion tulot ovat vähentyneet entisestään.

Viranomaisten resurssit valvoa yritysten veronmaksua ovat usein huonot myös niissä kehitysmaissa, jotka pyrkivät verottamaan yritystoimintaa. Tästä syystä yritysten oma vastuu veronmaksusta korostuu globaalissa Etelässä.²⁷ Oikeudenmukaiset verotulot lisäisivät kehitysmaiden omavaraisuutta ja vähentäisivät niiden riippuvuutta kehitysavusta. Ensiaskeleena olisi tärkeää lisätä läpinäkyvyyttä vaatimalla yrityksiltä maakohtaisten kirjanpitolietojen julkaisemista (ks. s. 24).◀

²⁷ Ylönen ja Simola (2011)

MOSAMBIKISSA KIISTELLÄN JÄTTI-INVESTOINTIEN HYÖDYISTÄ

MOSAMBIKIIN ON SAATU HOUKUTELTUA USEITA SUURIA INVESTOINTEJA, NIIN SANOTTUJA MEGAPROJEKTEJA. NIIDEN EDUSTA MA KEHITYSMALLI ON KUITENKIN SAANUT OSAKSEEN KRITIIKKIÄ. BRUTTOKANSANTUOTE KASVAA, MUTTA ULOTTUUKO TALOUDELLINEN KEHITYS KAIKKEIN HEIKOIMMASSA ASEMASSA OLEVIIN?

► **MOSAMBIKIN PARLAMENTTI** pyysi hallitukselta selvitystä siitä, miten lisääntyneet maakaasu- ja hiiliteollisuusinvestoinnit tukevat maan kehitystä ja hyödyttävät kaivosten lähellä eläviä ihmisiä. Opposition mukaan hankkeiden tuotot eivät ole lisänneet tavallisten kansalaisten hyvinvointia. Myöskään kansalaisyhteiskunta ei ole vakuuttunut megaprojektien hyödyistä.

Kaivosteollisuusministeri Esmeralda Biasin mukaan megaprojektit kyllä tuovat verotuloja. Ministeri kiittelee myös työpaikkojen lisääntymistä ja yritysten yhteiskuntavastuuhjelmia. Hallitus on myös tiukentamassa luonnonvarojen hyötykäytön verotusta, erityisesti metsäsektorilla. Vuonna 2005 voimaantulleen lain mukaan 20 prosenttia metsähakuista saaduista tuloista tulisi

Mosambikin hallitus lupaa tiukentaa luonnonvarojen hyötykäytön verotusta.

palauttaa paikallisille yhteisöille. Hallituksen mukaan näitä tuloja on jo käytetty esimerkiksi koulujen kunnostamiseen ja vesipisteiden avaamiseen.

JARRUA VEROHELPUKSIILLE

Mosambikin kansalaisyhteiskunta on kritisoinut valtion ja megaprojektien välisten sopimusten salamyhkäisyyttä. Etulinjan järjestö Centro de Integridade Publica on vaatinut sopimusten julkaisemista ja niiden neuvottelemista uudelleen. Nämä kassakaappisopimukset pitävät sisällään esimerkiksi juuri verohelpotuksia.

Jopa Kansainvälinen valuuttarahasto IMF ja Maailmanpankki ovat kiinnittäneet huomiota Mosambikin megaprojekteille antamiin verohelpotuksiin. Vain viisi prosenttia maan budjetista katetaan megaprojekteista saaduilla tuloilla.

IMF:n raportin mukaan näin rajut verohelpotukset eivät ole enää perusteltavissa. IMF on muun muassa suositellut, että infrastruktuuria tulisi parantaa ja taloutta monipuolistaa niin, että maalla olisi mahdollisuus vähentää reilusti apuriippuvuuttaan. ◀

²² Global Financial Integrity (2011)

²³ Vertausluku vuodelta 2010.

Työntekijöiden oikeuksia poljetaan monessa maassa ja työturvallisuudessa on puutteita.

IHMISARVOA TYÖELÄMÄÄN

TUHANSILLA SUOMALAIKYRITYKSILLÄ ON TOIMINTAA MAISSA, JOISSA TYÖNTEKIJÖIDEN OIKEUKSIA SUOJAAVA LAINSÄÄDÄNTÖ ON HEIKKOA TAI SITÄ EI NOUDATETA. VASTUULLISET YRITYKSET TAKAAVAT TYÖNTEKIJÖILLEEN OIKEUDET JA SÄÄDYLLISEN PALKAN MYÖS NÄISSÄ MAISSA.

► **ELÄMISEEN RIITTÄMÄTTÖMÄT** palkat, kohtuuttoman pitkät työpäivät ja järjestäytymisoikeuksien polkeminen ovat yleisiä ongelmia monissa maissa. Halpatuotantomaiden työntekijät, joista enemmistö on monilla aloilla naisia,²⁸ tekevät pahimmillaan 80-tuntista työviikkoa hyvin pienellä palkalla. Eläkettä ei kerry, ja eläkeiän saattaminenkin voi olla vaakalaudalla puutteellisten työolojen takia.

Kehitysmaissa palkkataso on usein poljettu niin alas, ettei työ riitä nostamaan ihmisiä pois köyhyydestä. Globaalin Etelän lisäksi tavara- ja palvelutuotannon globalisaatio näkyy myös meillä Suomessa: tehtaita on suljettu, ja monissa Suomeen jääneissä yrityksissä työntekijät ovat joutuneet suostumaan huonompiin työehtoihin kilpailukyvyyn nimissä.

Työntekijöiden oikeuksista on sovittu Maailman työjärjestö ILO:n sopimuksissa. ILO:n vuosien 1930 ja 1999 välillä solmitut ydinsopimukset kieltävät pakko- ja lapsityövoiman käytön sekä syrjinnän työpaikoilla. Lisäksi ne takaavat järjestäytymisvapauden, työehtosopimus oikeuden, tasa-arvoisen palkan ja vähimmäistyöajan.²⁹

Ammattiyhdistysliikkeen maailmanjärjestö ITUC:n vuosiraportti on silti karua luettavaa: Vuonna 2010 ammattiyhdistysliikkeeseen kuulumisen takia tapettiin 90 ihmistä, 75 ihmistä uhattiin kuolemalla, 2 500 ihmistä pidätettiin ja 5 000 sai potkut. Talouskriisin seurauksena toiminta on vaikeutunut entisestään. Raportista käy myös ilmi, että monissa maissa ei panna täytäntöön minkäänlaista työlainsäädäntöä. Erityisesti naispuoliset työntekijät ovat erittäin huonossa asemassa maailman vapaatuotantoalueilla.³⁰

Työntekijöiden oikeudet ovat olleet kestoteema myös Suomen yritys vastuukeskustelussa. Monista raporteista on käynyt ilmi, että suomalaiset yritykset ostavat tuotteita alihankkijoilta, jotka eivät takaa työntekijöilleen säädyllistä palkkaa tai turvallisia työoloja.³¹ Yritykset on veloitettava sitoutumaan ILO:n kansainvälisiin sopimuksiin ja maksamaan työntekijöilleen reilua palkkaa. Vastuuta on vaadittava myös alihankkijoilta. ◀

30 ITUC (2011)
31 Finnwatch & Puhtaat vaatteet (2010) ja Finnwatch (2011)

28 Clean Clothes Campaign (2006)
29 ILO (2012)

AMMATTILIITOT VAHVISTAVAT ASEMIAN NICARAGUAN VAPAATUOTANTOALUEILLA

NICARAGUAN VAPAATUOTANTOALUEILLA KOKEILLAAN KOLMIKANTAA.

► **NICARAGUASSA ON** vapaatuotantoalueita, joilla pääosin ulkomaiset yritykset toimivat verovapaasti valmiina tuotteita vientiin. Alueilla on myös paljon monikansallisten yritysten alihankkijoita. Näiden maquiloiiksi kutsuttujen tehtaiden työehdoissa on paljon parannettavaa. Palkat ovat vielä alhaiset ja terveys uhattuna erilaisten kemikaalien ja myrkkujen takia.³²

Monet nicaragualaiset suhtautuvat epäilevästi keskusteluun yritysten yhteiskuntavastuusta. Maassa tehdyn tutkimuksen mukaan yritys vastuuta on käsitteenä heikosti tunnettu. Yli 80 prosenttia kyselyyn vastanneista pitää yritysten yhteiskuntavastuuta markkinointikeinona. Hämmennystä herättää myös se, että yritykset saavat vastuullisesta toiminnasta sertifikaatteja, vaikka niiden alihankkijoilla olisi huonot työolot.

SOPIMISESTA TOIMEENPANOON

Yksi maan ammattijärjestöistä, Confederación Sindical de Trabajadores José Benito Escobar (CST-JBE) tekee työtä työolojen parantamiseksi vapaakauppa-alueen tehtaissa.

32 CID ja Kepa (2012)

Nicaragualaiset pitävät yritys vastuuta markkinointikikkana.

CST-JBE on ehdottanut muun muassa, että ammattiliitot olisivat edustettuina maquila-tekstiilitehtaisiin tehtävissä riippumattomissa tarkastuksissa, ja että niiden tulokset olisivat julkisia.

CST-JBE on myös onnistunut käynnistämään kolmikantakomitean, jossa se itse, tekstiiliteollisuus ja hallitus ovat edustettuina. Kolmikantasopimuksia on allekirjoitettu, ja on nyt aika siirtyä niiden toimeenpanoon, sillä työolojen konkreettiseen parantumiseen on vielä matkaa. CST:n mielestä tilanteen korjaaminen ei saa olla vain yritysten vapaaehtoisuuden varassa. ◀

JOSÉ VALDIVIA
KEPA NICARAGUA

YRITYSVASTUUTA YMPÄRISTÖSTÄ JA ILMASTOSTA

YRITYSTOIMINNAN YMPÄRISTÖHAITAT OVAT OLLEET TIEDOSSA JO PITKÄÄN, MUTTA MONISSA KEHITYSMAISSA YRITYKSET HYÖDYNTÄVÄT HEIKKOA YMPÄRISTÖLAINSÄÄDÄNTÖÄ TAI NIILLE ERIKSEEN MYÖNNETTYJÄ YMPÄRISTÖHELPOTUKSIA.

► **PARHAIMMILLAAN ULKOMAISET** investoinnit tuovat kehitysmaihin uutta ympäristöteknologista tietotaitoa, joka voi edistää maiden kestävä kehitystä. Monissa maissa tarvittaisiin parempaa teknologiaa esimerkiksi jätevesien käsittelyyn. Ympäristöteknologia on kuitenkin kallista, eivätkä mahdollisimman matalia tuotantokustannuksia tavoittelevat yritykset siihen innolla investoi.

Tavallisimpia yritystoiminnan aiheuttamia ympäristöhaittoja ovat kasvihuonepäästöt, saasteet, jätteet ja luonnonvarojen ylikulutus tai tuho. Näitä aiheuttavat eniten sähkö-, öljy- ja kaasun-, metalli- ja kaivossektorit, ruoantuotanto ja rakennusala.³³ Esimerkiksi yritysten vedenkäyttö pohjavesiniukoilla alueilla voi johtaa siihen, etteivät paikalliset saa puhdasta juomavettä.

33 UNPRI (2011)

HINTALAPPU YMPÄRISTÖTUHOILLE

Yritystoiminnassa annetaan yleensä arvoa vain sille, millä on hinta. Niin sanotuilta ekosysteemipalveluilta, kuten ilmalta, vedeltä ja maaperältä, puuttuu hintalappu. YK:n vastuullisen sijoittamisen periaatteiden sihteeristö (UNPRI) on arvioinut, että jos maailman 3 000 suurinta yritystä joutuisi maksamaan ympäristön käytöstä ja ympäristötuhoista, menettäisivät ne kolmasosan vuosituloistaan – kaikkiaan 2,15 biljoonaa dollaria.³⁴

Ympäristötuhot eivät näy myöskään valtioiden tulokehitystä mittaavassa bruttokansantuotteessa (BKT). Ympäristöä tuhoava ja ympäristövaikutukset minimoiva yritystoiminta nostavat BKT-lukua samalla tavalla. BKT:n rinnalle tarvitaankin uusia hyvinvoinnin

34 Ibid. Luvut vuodelta 2008.

mittareita, jotka ottavat ympäristön ja ihmisten hyvinvoinnin paremmin huomioon.

Yksi tunnettu esimerkki yritystoiminnan ympäristöhaitoista tulee Nigerin jokisuistolta, jota öljy-yhtiöt, Shell etunenässä, ovat saastuttaneet 1960-luvulta lähtien. Nigerin jokisuiston luonto on monimuotoisuudessaan ainutlaatuinen: alueella on mangrovepuustoa, makeanveden soita ja sademetsää. YK:n kehitysjärjestö UNDP:n mukaan 60 prosenttia alueen asukkaista on riippuvaisia ympäröivästä luonnosta elinkeinonsa hankkimiseksi.³⁵ Öljyntuotannon aiheuttamat öljyvuodot ja kaasusoidutukset ovat aiheuttaneet ympäristölle valtavaa tuhoa, pilanneet vesistöjä ja viljelysmaita.³⁶

”Ympäristöhölypotukset” ovat kehitysmaiden keino houkutellessa investointeja siinä missä verohölypotuksetkin. Niiden kohdalla avainkysymykseksi nousee, noudattavatko monikansalliset yritykset Etelässä samoja ympäristöstandardeja kuin kotimaissaan, ja vaativatko ne sitä myös alihankkijoiltaan. Paljon saastuttavalla kaivannaissektorilla kysymys on erityisen ajankohtainen, sillä raaka-aineiden hinnan nousu on houkutellessa kasvavia investointivirtoja kaivannaisiin. Esimerkiksi Sambianssa ja Tansaniassa yli viidennes investoinneista kohdistuu kaivannaisiin, ja maiden mineraalikaivokset ovat kokonaisuudessaan ulkomaisten yritysten hallinnassa.³⁷

35 UNDP (2006)

36 Amnesty International (2009)

37 Kepa (2007)

VOITTOJA ILMASTONMUUTOSBISNEKSESTÄ

Rahallisesti arvioituna suurin yritysten ympäristölle aiheuttama rasite tulee kasvihuonekaasupäästöistä.³⁸ Yritykset ovat siis suurimpia ilmastomuutoksen aiheuttajia. Samalla kun yritysten päästöjä yritetään saada kuriin, ovat monet yritykset ryhtyneet tekemään bisnestä ilmastomuutoksella esimerkiksi tuottamalla biopolttoaineita. Yritykset tarvitaan mukaan ilmastotalkoisiin, mutta ilmastomuutokseen liittyvällä liiketoiminnalla on Etelässä monia haittavaikutuksia etenkin paikallisten maanomistusoikeuksiin (ks. s. 10).

Biopolttoaineisiin liittyvät maakaappaukset selittävät jopa 66 prosenttia Afrikan ja 50 prosenttia Aasian maahanhankinnoista.³⁹ Ilmastobisnes vaikuttaa myös ruoan hintoihin. Esimerkiksi EU ja Yhdysvallat ovat tukeneet biopolttoainetuotantoa julkisin varoin, minkä seurauksena polttoaineeksi sopiva maissi on vienyt tilaa vehnänviljelyltä. Seurauksena on vehnän maailmanmarkkinahintojen nousu.⁴⁰ Eurooppalaisyritykset ovat keskeisiä toimijoita biopolttoainemarkkinoilla. Yksi suurimmista tuottajista on suomalainen Neste Oil, joka tuottaa polttoainetta etenkin palmuöljystä. Esimerkiksi Indonesiassa palmuöljytuotanto on tuhonnut trooppisia sademetsiä. ◀

38 UNPRI (2011)

39 Schoneveld (2011)

40 Kepa (2008)

Mielenosoittajat vaativat Xayaburi-padon rakennustöiden keskeyttämistä Ch. Karnchang -rakennusyhtiön päämajan edessä Bangkokissa.

SUOMALAISTA VASTUUTTOMUUTTA MEKONG-JOEN PATOTYÖMAILLA

LAOSIN HALLITUKSEN SUOMALAISELTA PÖYRYLTÄ TILAAMA SELVITYS TUKEE KALALAJEJA JA EKOSYSTEEMEJÄ UHKAAVAA PATOHANKETTA.

► **LAOS ON VIIME VUOSINA** avannut ovensa ulkomaisille investoinneille padonrakennuksessa. Huhtikuussa 2011 Mekong-joen pääuoman alajuoksulle suunniteltua ensimmäistä patohanketta lykättiin Thaimaan, Kambodžhan ja Vietnamin vastustuksen vuoksi. Xayaburi-padon rakentamista ajava Laos reagoi vastustukseen palkkaamalla avukseen konsulttiyhtiö Pöyryn tytäryhtiön Pöyry Energy AG:n.

Pöyry arvioi kesäkuussa 2011, että Laos oli antanut naapurimaalleen riittävän mahdollisuuden arvioida ja kommentoida patohanketta Mekongin jokikomission (MRC) kautta, ja niinpä Laos ja thaimaalainen rakentajayhtiö Ch. Karnchang voisivat edetä hankkeessa. Tämän arvion on kuitenkin osoitettu olevan vastoin vuoden 1995 Mekong-sopimusta ja kansainvälistä lakia.

Myöhemmin Pöyry teki arvion Xayaburin padon tekemisestä suunnitelmasta ja padon vaikutus selvityksistä. Raportissaan Pöyry uskoi, että pato kestää luonnonkatastrofit, eikä se huononna jokiveden laatua. Lisäksi Pöyry suositti kaloille turvallisia turbiineja ja kalaporaiden rakentamista. Vaikka Pöyry tunnusti, ettei padon vaikutuksista kalastoon, ekosysteemeihin ja sedimenttien liikkeisiin tiedetä vielä tarpeeksi, se uskoi, että lisätutkimusten ja teknisten ratkaisujen avulla pato voitaisiin rakentaa.

PÖYRYN RAPORTTI EI VAKUUTA

International Rivers (IR) -järjestö analysoi Pöyryn tekemän työn. Järjestön mukaan Pöyryn epäjohtomukainen raportti ei maininnut lukuisia MRC:n Mekongin

Xayaburin patohanke on saanut kyseenalaista suomalaisväriä.

padoille määräämiä velvoitteita, joita Xayaburi ei täytä. Pöyry ei esimerkiksi puhunut siitä, että jopa 95 prosentille tärkeistä kalalajeista olisi järjestettävä turvallinen kulkuväylä padon ohi.

IR osoitti, että Pöyryllä on hankkeessa myös eturistiriita. Pöyry ja Ch. Karnchang ovat yhteistyökumppaneita toisella patotyömaalla Laosissa, Nam Ngum 2:lla. Todennäköisesti tämän vuoksi Xayaburin padosta tehty arvio oli myönteinen, vaikka lukuisat seikat puhuvat hanketta vastaan.

Laosin hallituksen ja rakentajayhtiön lisäksi myös thaimaalaiset energiaviranomaiset ja liikepankit ovat käyttäneet Pöyryn raporttia hyväkseen. Vaikka Pöyry voi väittää tehneensä vain teknisen selvityksen, sen seuraukset voivat olla mittavat. Jos Xayaburin pato rakennetaan,

todennäköisesti myös muut kymmenkunta pääuoman patoa seuraavat perässä.

Lokakuussa 2010 julkaistu ja Suomen rahoittama yhdentoista patohankkeen yhteisvaikutuksista tehty strateginen ympäristöarviointi (SEA) suositti, että Mekongin alajuoksun maiden olisi lykättävä päätöksiä vesivoimapatujen rakentamisesta joen pääuomaan ainakin kymmenellä vuodella. Mekong ja sen kalasto ovat niin tärkeitä kymmenille miljoonille ihmisille, ettei jokea pitäisi valjastaa hätiköiden. ◀

Suomalaisyritysten vaikutus levittäytyy laajalle. Käytettyjä Nokian puhelimia voi ostaa togolaiselta torilta.

YRITYSVASTUUPOLITIIKALLA VASTUUTTOMUUTTA VASTAAN

YRITYSTOIMINNAN PELISÄÄNTÖJEN MÄÄRITTÄMINEN ON JULKISEN VALLAN TEHTÄVÄ. JOS VALTIO EI SÄÄNTELE YRITYSTEN TOIMINTAA, SE JÄISI KULUTTAJIEN OSTOPÄÄTÖSTEN TAI OSAKKEENOMISTAJIEN VASTUULLE.

► **VALTIOIDEN VALTAA SÄÄNNELLÄ** yritysten toimintaa koettelee se, että suurimmat yritykset ovat kasvaneet suuremmiksi kuin monet valtiot. Globalisoituneessa maailmassa valtiot kilpailevat keskenään. Koska valtioiden kilpailukyky riippuu niiden yksityisen sektorien kilpailukykyä, on yrityksillä ja päättäjillä usein yhtenäiset intressit. Yhteiskunnallisesti vastuullinen yritystoiminta nähdään usein taakkana kilpailukykyä edistämiseksi.

Kansainvälisen yritystoiminnan sääntelyä hankaloittaa se, ettei globaali hallinta ole pysynyt globalisaation perässä. Ihmisten oikeuksia ja ekologista kestävyttä koskevat kansainväliset sopimukset ja niiden toimeenpano laahaavat jäljessä.

Keskeisenä sääntelyn ja läpinäkyvyyden haasteena on myös monikansallisten yritysten ja niiden alihankkijaketjun laajuus. Suuryritysten monimutkaiset raken-

teet, joihin kuuluu monia tytäryhtiöitä ja alihankkijoita, vaikeuttavat jopa yritysjohton ja osakkeenomistajien mahdollisuuksia valvoa toimintaa.

Yritysvastuuta ohjaavia sopimuksia ja työkaluja on jo syntynyt sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla. Parantamalla niiden toimeenpanoa ja seuranta voitaisiin yritysten vastuullisuudessa päästä pitkälle. Läpinäkyvyyttä yritystoimintaan saataisiin lisäämällä niiden raportointivelvoitteita yhteiskunnallisista vaikutuksista ja alihankkijaketjuista.

Edistysaskelia pitää ottaa sekä kansainvälisellä tasolla että Suomessa. Suomalaisia yrityksiä koskevan yrityslainsäädännön tulee olla yhdenmukainen kansainvälisen ohjeistusten kanssa. Suomalaisista yritysvastuupolitiikkaa tulee vahvistaa ja johdonmukaisuutta lisätä eri ministeriöiden ja politiikanalojen välillä. ◀

KANSAINVÄLISIÄ NORMEJA RIITTÄÄ

► **YRITYSTEN TOIMINTAA SÄÄDELLÄN** monilla kansainvälisillä sopimuksilla. Sopimusten noudattaminen on kuitenkin valtioiden poliittisen tahdon ja yritysten vapaaehtoisuuden varassa.

Merkittävimpiä kansainvälisiä sopimuksia, joita myös yritysten tulisi noudattaa, ovat YK:n ihmisoikeusjulistus ja sitä seuranneet ihmisoikeussopimukset, ympäristösopimukset ja ILO:n sopimukset työntekijöiden oikeuksista. Vahvimmin yritysten toimintaa säätelevät kuitenkin Maailman kauppajärjestö WTO:n piirissä solmitut sopimukset, jotka ohjaavat myös EU:n kauppasopimuksia. WTO:n sopimukset edellyttävät kehitysmailla sijoittajamyönteistä kauppaa- ja investointipolitiikkaa. Enemmistö kehitysmaista onkin vapauttanut talouttaan ja vähentänyt sijoittajien velvollisuuksia – usein kansalaisten kustannuksella.

Viime vuosikymmenten aikana on kehitetty myös lukuisia yritysvastuuta koskevia kansainvälisiä ohjeistuksia niin EU:ssa, OECD:ssa kuin YK:ssa. Näiden lisäksi myös moni riippumaton kansainvälinen taho, kuten kansainvälinen standardisointijärjestö (ISO), on kehittänyt yhteiskuntavastuun standardeja. Monet näistä ohjeista

ALIHANKKIJAVIIDAKKO

Monimutkaiset alihankkijaketjut ovat yksi suurimmista yritysvastuun haasteista. Yhden tuotteen valmistamiseen osallistuu lukuisia alihankkijoita useissa eri maissa. Jopa yritysten itsensä on vaikea tietää tuotteen oikeaa alkuperää. Suuri osa alihankkijoista keskittyy yrityksen tuotantoyksikön lähelle (ks. s. 4–5), mutta esimerkiksi metallien ja malmien osalta alihankkijat toimivat siellä, missä malmiesiintymiä on.

Alihankkijoiden yritysvastuussa on usein puutteita. Monet monikansalliset yritykset ovat pyrkineet vaikuttamaan alihankkijaketjunsäätelyyn, koska suurten toiminta on usein suurenuslasin alla. Pienten ja keskisuurten yritysten toimintaan ei sen sijaan kohdistu samanlaista julkista painetta, eikä niillä ole yhtäläisiä resursseja valvoa alihankkijaketjujaan.

Tällä hetkellä yritysten ei tarvitse julkaista tietoja alihankkijoistaan vuosi- tai yhteiskuntaraporteissa. Alihankkijoiden nimeäminen ja paikantaminen edistäisi toiminnan läpinäkyvyyttä ja lisäksi sidosryhmien mahdollisuutta seurata yritysten toimintaa.

ovat kattavia ja hyviä – pyörää ei siis tarvitse keksiä uudestaan. Sen sijaan ohjeistuksia tulee yhtenäistää, ja niiden sitovuutta, toimeenpanoa ja seuranta lisätä. Ohjeistuksia ei saisi rikkoa sanktioita.

Etenkin OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille ovat kattava kokonaisuus siitä, miten yritysvastuuta tulisi toteuttaa. Ohjeet julkaistiin ensimmäisen kerran jo vuonna 1976, ja niitä päivitettiin viidennen kerran vuonna 2011. Kaikkiaan 43 maata on sitoutunut edistämään ohjeiden toimeenpanoa ja seuraamaan niiden toteutumista yritysten toiminnassa.

Alaa ohjaavat myös YK:n erityislähettiläs John Ruggien vuonna 2008 laatimat YK:n liike-elämän ja ihmisoikeuksien peruseriaatteen (Protect, Respect and Remedy), joiden toimeenpanoon YK:n ihmisoikeusneuvosto on sitoutunut. Ruggien mukaan yleisin este vastuulliselle yritystoiminnalle ovat globalisaation seurauksena syntyneet hallintotyhjiöt, joissa julkinen valta ei ohjaa liike-elämän toimintaa. Lisäksi on paljon maita, joissa olemassa olevia lakeja ei panna toimeen.

Ruggien viitekehyksen kulmakivet ovat valtion vastuu suojella kansalaisiaan kolmansien osapuolten tekemiltä

WTO:n kauppasopimukset ohjaavat kehitysmaiden kauppaa- ja investointipolitiikkaa suuntaan, jossa kansalaisyhteiskunnan oikeudet jäävät toiselle sijalle.

ihmisoikeusloukkauksilta, liike-elämän velvollisuus kunnioittaa ihmisoikeuksia ja riittävien valituskeinojen takaaminen ihmisoikeusloukkausten uhreille. Ruggie asettaa päävastuun yritysvastuusta valtioille. Euroopan komissio on ehdottanut, että jokainen jäsenmaa laatisi Ruggien viitekehitykselle oman toimeenpanosuunnitelmansa.

VAARANA VIHERPESU

YK:n piirissä on lisäksi kehitetty Kofi Annanin aloitteesta YK:n Global Compact (UNGC). Se koostuu kymmenestä ihmisoikeus-, työntekijä- ja ympäristöaloja sekä korruption vastustamista koskevasta periaatteesta.

Global Compactia on kuvailtu yritysten moraalikompassiksi. Ideana on, että yritykset voivat halutessaan sitoutua näihin periaatteisiin ja lupautua raportoimaan niiden toteutumisesta vuosittain. Aloitetta on kuitenkin kritisoitu monelta suunnalta. Jopa YK:n oma tarkastusvirasto totesi raportissaan, ettei UNGC:llä ole selkeää mandaattia, fokusta tai vaikutusvaltaa. Liittymiskriteerijä ei ole, eikä jäsenyritysten toimintaa seurata miten-

kään. Lukuisat yritykset ovat myös jättäneet raportoitamatta ilman, että niille olisi koitunut siitä seurauksia.⁴¹

Monet kansalaisjärjestöt ovat syyttäneet aloitetta myös siitä, että se antaa yrityksille helpon tavan ”vihherpestä” vastuutonta toimintaansa Global Compactin logon avulla. UNGC:n sihteeristö on ottanut kritiikin vakavasti, ja yli 750 yritystä aiotaan nyt erottaa ja liittymiskriteerijä tiukennetaan.⁴²

Global Compactilla on pohjoismaalainen verkosto, johon kuuluu lukuisia suomalaisyrityksiä.⁴³ Osa yrityksistä rahoittaa myös UNGC:n sihteeristön toimintaa.⁴⁴ Suomi sitoutuu kehityspoliittisessa toimenpideohjelmassa tukemaan UNGC:tä.⁴⁵

YK:n piirissä on myös kehitetty yritysten kestävästä sijoittamisesta ohjaavat Principles for Responsible Investment (UNPRI) -periaatteet. Niihin sitoutuneen yrityksen tulisi ottaa huomioon sijoituskohteidensa ekologinen,

41 UN Joint Inspection Unit (2010)

42 Confino (2012)

43 Global Compact Network Nordic Countries

44 Global Compact Foundation

45 Ulkoasiainministeriö (2012)

sosiaalinen ja hallinnon laatu. Liittyminen on vaivatonta, ja periaatteet onkin tähän mennessä allekirjoittanut noin tuhat yritystä.⁴⁶

ISO-järjestö on puolestaan kehittänyt ISO 26000 -yhteiskuntavastuun standardin, joka perustuu edellä mainittuihin kansainvälisiin sopimuksiin ja ohjeistuksiin. Järjestön muista standardeista poiketen ISO 26000 -standardia ei voi käyttää sertifiointiin vaan se toimii vapaaehtoisena ohjeistuksena yrityksille.

Kansainvälisten hallintotyhjööiden poistamiseksi olisi tärkeää edistää alan kansainvälistä sääntelyä. Suomen hallitus sitoutuu hallitusohjelmassaan tukemaan kansainvälisten normien ja ohjeistojen vahvistamista. EU:n tulisi puolestaan uudistaa kaikkia eurooppalaisia yrityksiä koskevaa yrityslainsäädäntöä vastuullisempaan suuntaan. Euroopan komissio määrittelee yritysten yhteiskuntavastuustrategiassaan yllä mainitut ohjeistukset ja periaatteet tärkeimmäksi kansainväliseksi yritysvastuunormistoksi.⁴⁷ ◀

46 UNPRI

47 European Commission (2011)

MIKSI VAPAAEHTOISUUS EI RIITÄ?

Vuonna 2002 alkunsa saanut Extractive Industries Transparency Initiative -aloite (EITI) pyrkii lisäämään taloudellisten voittojen läpinäkyvyyttä kaivos- ja luonnonvarasektoreilla. EITI:n jäsenvaltiot ovat velvollisia raportoimaan maksuista, joita ne saavat yrityksiltä. Lisäksi raportit tulee altistaa tilitarkastukselle.

EITI:n ongelmana on, että monet luonnonvararikkaat maat eivät ole liittyneet siihen. Näissä maissa operoivien yritysten ei tarvitse raportoida maksuistaan, vaikka ne olisivatkin liittyneet EITI:n yritysjäseniksi. Lisäksi tiedot ja raportointivaatimukset vaihtelevat maiden välillä, eikä ajankohtaista tietoa ole saatavilla. Viimeisimmät raportointitiedot kaikista EITI:in sitoutuneista maista ovat vuodelta 2005.⁴⁸

Mosambik on hyvä esimerkki EITI:n ongelmista. Vuonna 2009 aloitteeseen liittynyt maa alkoi laatia ensimmäistä raporttiaan vuonna 2010. Raportissa oli tarkoitus analysoida vuoden 2008 lukuja. Raporttiin sisällytettiin lukuja vain kuudesta yrityksestä eikä muiden ulkopuolelle jättämistä perusteltu. Raportissa väitettiin, että maan budjetista ainoastaan yksi prosentti katettiin kaivosalan tuloilla.

Kansalaisjärjestöt vaativat raporttiin tietoja hallituksen ja yritysten välisistä luonnonvarasektorin suurinvestointisopimuksista, mutta ne ovat edelleen salaisia. Mosambik erotettiin EITI:stä hetkeksi, mutta maa on nyt saanut toisen mahdollisuuden. Parhaillaan tekeillä olevaan raporttiin on kuitenkin kohdistunut samaa kritiikkiä kuin aiempaankin ja maan EITI-sihteeristön ja kansalaisyhteiskunnan välit ovat huonot.⁴⁹

48 Publish What You Pay (2012)

49 Humberto Ossemane, kehityspoliittinen työntekijä, Kepa Mosambik

SUOMEN TULEE:

- ▶ tarkistaa suomalaisen yrityslainsäädännön yhdenmukaisuus OECD:n ja YK:n yritysvastuuohjeistusten kanssa.
- ▶ laatia YK:n liike-elämän ja ihmisoikeuksien peruseriaatteita koskeva kansallinen toimeenpanosuunnitelma, jolle taataan tarvittavat resurssit.
- ▶ edistää aktiivisesti sitovia kansainvälisiä yritysvastuunormeja ja nykyisten ohjeistusten yhtenäistämistä ja toimeenpanoa.
- ▶ edistää kansainvälisten kauppaa- ja investointisopimusten uudistamista niin, että valtioiden ja kansalaisten oikeudet suhteessa yritysten ja sijoittajien oikeuksiin vahvistuvat.

VALTIO-OMISTEISET YHTIÖT

Tiedot vuodelta 2012

VALTIOLLA ENEMMISTÖOSUUS OMISTUKSESTA

- Alko Oy
- Altia Oyj
- Arctia Shipping Oy
- Boreal Kasvinjalostus Oy
- CSC - Tieteen tietotekniikan keskus Oy
- Destia Oy
- Edita Oy
- Finavia Oyj
- Fingrid Oyj
- Finnair Oyj
- Finnpiilot Pilotage Oy
- Finnvera Oyj
- Fortum Oyj
- Governia Oy
- HAUS kehittämiskeskus Oy
- Hansel Oy
- Itella Oyj
- Kemijoki Oy
- Leijona Catering Oy
- Meritaito Oy
- Motiva Oy
- Neste Oil Oyj
- Opetusalan koulutuskeskus Educode Oy
- Patria Oyj
- Raskone Oy
- Solidium Oy
- Suomen Erillisverkot Oy
- Suomen Lauttaliikenne Oy
- Suomen Rahapaja Oy
- Suomen Teollisuussijoitus Oy
- Suomen Viljava Oy
- Teollisen yhteistyön rahasto Oy (Finnfund)
- Tietokarhu Oy
- VR-Yhtymä Oy
- Vapo Oy
- Veikkaus Oy
- Yleisradio Oy

VALTIOLLA VÄHEMMISTÖOSUUS OMISTUKSESTA

- Artek Oy
- Art and Design City Helsinki Oy
- Certia Oy
- Ekokem Oy Ab
- FCG Finnish Consulting Group Oy
- Gasum Oy
- Helsinki Business and Science Park Oy Ltd (HBSP)
- Hevosopisto Oy
- Kuntarahoitus Oy
- Suomen ilmailuopisto Oy
- Suomen Siemenperunakeskus Oy

VALTION SIOJITUSYHTIÖ SOLIDIUMILLA VÄHEMMISTÖOSUUS OMISTUKSESTA

- Elisa Oyj
- Kemira Oyj
- Metso Oyj
- Outokumpu Oyj
- Rautaruukki Oyj
- Sampo Oyj
- Sponda Oyj
- Stora Enso Oyj
- Talvivaaran Kaivososakeyhtiö Oyj
- TeliaSonera AB
- Tieto Oyj

LÄHDE: Valtioneuvoston kanslia

Julkisia varoja hallinnoidaan myös monissa muissa yrityksissä ja rahastoissa. Esimerkiksi seitsemän työeläkeyhtiötä hoitaa yhteensä miljoonien suomalaisten eläkeasioita.⁵⁹ Valtion eläkejärjestelmään kuuluvien eläkekeitä hallinnoi Valtion Eläkerahasto, joka on niinkään sijoitusorganisaatio. Kuntien Eläkevakuutus puolestaan hoitaa kunta-alan henkilöstön eläketurvaa. Eläkerahastojen sijoituksia tutkineen Finnwatchin mukaan monet niistä sijoittavat epäeettisesti, esimerkiksi ase- ja tupakkateollisuuteen. Kaikilla rahastoilla on myös holding-yhtiöitä veroparatiiseissa.⁶⁰ Kuntasektorin investointeihin rahoitusta tarjoavan Kuntarahoitus Oyj:n on todettu osallistuvan sijoitustoiminnallaan ruoan hinnoilla keinotteluun.⁶¹

Julkisiin varoihin liittyvälle sijoitustoiminnalle ei ole määritelty sitovia vastuukriteerejä. TEM on sitoutunut yritys vastuun periaatepäätöksessä arvioimaan, miten muiden maiden toimintatavat soveltuisivat Suomeen. Kuitenkin jo TEM:n vuonna 2008 teettämässä tutkimuksessa esitettiin perustettavaksi työryhmä, joka arvioisi

vastuullisen sijoitustoiminnan tarvetta, selvittäisi sijoitusalan omistajapolitiikkaa ja kehittäisi vastuullisen sijoitustoiminnan käytäntöjä.⁶²

VERORAHOILLA VASTUULLISIA HANKINTOJA

Vuosittain Suomen julkisten hankintojen arvo ylittää 20 miljardia euroa.⁶³ Julkisilla hankinnoilla tarkoitetaan tavara-, palvelu- ja rakennusurakkahankintoja, joita valtio, kunnat ja kuntayhtymät, valtion liikelaitokset ja hankintayksiköt tekevät oman organisaationsa ulkopuolelta. Toisin sanoen kaikkea kaivojen kansista sairaalavaatteisiin. Hankintoja tehdään enenevässä määrin kehitysmaista, joten kuntatasonkin päätöksillä voi olla suoria vaikutuksia globaaliin Etelään.

Ympäristönäkökulmasta ollaan jo oikealla tiellä. Vuonna 2009 valtioneuvosto teki periaatepäätöksen kestävien hankintojen edistämisestä julkisissa hankinnoissa. Sen mukaan valtionhallinto ottaa vuoteen 2015 mennessä ympäristönäkökulman huomioon kaikissa hankinnoissaan.⁶⁴

Suomen valtiolla on omistuksia biopolttoainetuotantoon liittyvässä palmuöljybisneksessä. Palmuöljytuotanto on tuhonnut sademetsiä Indonesiassa.

Sosiaalisen ulottuvuuden huomioiminen on sen sijaan alkutekijöissään. Suomen hankintalain mukaan tavarantoimittajilta voidaan kyllä vaatia esimerkiksi ihmis- ja työelämän oikeuksien noudattamista. Kilpailuttaja voi siis valita halvimman sijasta ”kokonaistaloudellisesti edullisimman” toimittajan, mutta näin tapahtuu harvoin. Ainoastaan ruokahankintojen kohdalla eettiset hankinnat ovat yleistyneet reilun kaupan tuotteiden myötä.

Verokysymyksiä ei julkisissa hankinnoissa huomioida lainkaan, vaikka suitsimalla veronkiertoa valtion kassaan kertyisi lisää tuloja, mikä voisi olla kokonaistaloudellisesti edullisempaa. Hankintojen sopimusehtoihin olisi mahdollista liittää esimerkiksi tavarantoimittajia velvoittava ehto, jonka mukaan toimittajat sitoutuvat olemaan käyttämättä veroparatiiseja. Kokemuksia vastaavasta järjestelystä on muun muassa Ruotsissa, jossa Kalmarin kunnan toimittajien tulee suostua siihen, että hankintayksiköt voivat halutessaan tarkastaa toimittajien tilinpidon, ja ne saavat pyynnöstä maakohtaisia tilinpäätöksiä ja raportteja.⁶⁵

65 Kalmar kommun (2010)

59 Eläke-Fennia, Tapiola, Ilmarinen, Pensions-Alandia, Varma, Veritas ja Etera.

60 Finnwatch och Safer Globe Finland (2010)

61 Friends of the Earth Europe (2012)

62 Työ- ja elinkeinoministeriö (2008)

63 Valtioneuvosto (2009)

64 Ibid.

SUOMEN TULEE:

- ▶ vahvistaa yhteiskunta- ja yritys vastuun neuvottelukuntaa (YHVA) ja luoda siitä yritys vastuupolitiikan koordinaatiota ja johdon mukaisuutta eri ministeriöiden välillä valvova elin.
- ▶ edistää kehitys-, kauppa- ja yrityspolitiikan välistä johdon mukaisuutta niin, että kehitysmaihin liittyvissä kysymyksissä huomioidaan ensisijaisesti kehitysmaiden kansalaisten etu.
- ▶ taata ihmisille ja yhteisöille kunnollinen valitus- käsittely Suomen OECD:n yhteyselimessä tai mahdollisuus hakea oikeutta oikeudellisesta toimielimestä, kun suomalaisen yrityksen epäillään tehneen rikkeitä ulkomailla.
- ▶ sisällyttää yritys vastuun osaksi omistajapolitiikkaa ja julkisia hankintoja ja toimia niissä yritys vastuupolitiikan suunnannäyttäjänä.
- ▶ kehittää sitovat vastuukriteerit julkisin varoin tapahtuvalle sijoitustoiminnalle ja perustaa Ruotsin Etikrådetin kaltainen eettinen neuvosto.

RATKAISUKSI RAPORTOINTI?

RAPORTOINTI ON NOUSSUT YRITYSVASTUUN EDISTÄMISEN JOHTOTÄHDEKSI. RAPORTOINNILLA EI RATKAISTA KAIKKEA, MUTTA SILLÄ LISÄTÄÄN AVOIMUUTTA JA LÄPINÄKYVYYTTÄ. YHTEISKUNTA-VASTUURAPORTOINNIN LISÄKSI YRITYSTEN ON TÄRKEÄÄ AVATA MAAKOHTAISTA KIRJANPITOAN.

► **TOIMIVAT MARKKINAT** ja demokratian toteutuminen edellyttävät yritystoiminnan avoimuutta. Tiedonpuute on yksi suurimmista esteistä sille, että kansalaiset, kuluttajat, sijoittajat tai ne, joiden elämään yritystoiminnalla on vaikutusta, pystyvät vaatimaan yrityksiltä vastuunkantoa ja tilivelvollisuutta. Raportointi parantaa vastuullisuuden lisäksi myös yritysten kilpailukykyä, pääoman saantia ja toiminnan vakautta.⁶⁶

Tällä hetkellä vain noin 120 suomalaisyritystä ja muuta organisaatiota julkaisee tietoja yritysvastuutaan.⁶⁷ Tämä on mitättömän pieni osa Suomen yli 300 000 yrityksestä.⁶⁸ Yhteiskuntavastuuraportointi on kuitenkin lisääntymässä huimaa vauhtia. Vuonna 2010 yli 4 000 eurooppalaista yritystä tuotti yhteiskuntavastuuraportin.⁶⁹ Yhä useammat yritykset myös mieltävät yhteiskuntavastuuraportoinnin osaksi strategista liiketoimintaansa, ei vain osaksi yritysviestintää.

Tärkeimmäksi raportointistandardiksi on muodostunut Global Reporting Initiative (GRI), joka kehitettiin laajojen yritys- ja kansalaisyhteiskuntakonsultaatioiden pohjalta. Standardin lisäksi GRI on myös kahden yhdysvaltalaisjärjestön ja YK:n ympäristöohjelman (UNEP) perustama järjestö, johon on liittynyt lähes 4 000 organisaatiota. Raportointia ohjaavat standardien lisäksi myös kansainväliset ohjeistukset (ks. s. 19). Suomessa valtioneuvoston omistusohjausyksikkö on kehittänyt standardin, jonka puitteissa valtio-omisteisten tai enemmistöomisteisten noteeraamattomien yritysten tulee raportoida usean eri ohjeistuksen mukaisesti.⁷⁰

LAINSÄÄDÄNNÖLLÄ SELVYYTTÄ VILLEIHIN RAPORTOINTIKÄYTÄNTÖIHIN

Yhteiskuntavastuuraportointiin liittyy monia ongelmia. Ohjeistukset ja raportit ovat usein vaikeaselkoisia ja perustuvat eri standardeihin. Niistä puuttuu sidosryhmien kannalta olennaisia tietoja: ihmisoikeus- ja ympäristörikkeet jätetään usein raportoimatta. Tuhansia raportteja läpi käyneen tutkimusryhmän mukaan niihin sisältyy paljon epäoleellista ja väärää tietoa, puutteita sekä perustelemattomia väitteitä. Pahimmillaan esimerkiksi konserniin kuuluva hiilivoimala oli jätetty pois raportin

päästötiedoista.⁷¹ Suurin raportointiin liittyvä ongelma on seuranta- ja sanktiomekanismien puuttuminen.

Siksi European Coalition for Corporate Justice -kansalaisjärjestöverkosto peräänkuuluttaa EU:ta selkeyttämään ja yhdenmukaistamaan eurooppalaisten yritysten yhteiskuntavastuuraportointia lainsäädännön avulla. Tarkoituksena ei ole lisätä yritysten raportointitaakkaa tai monimutkaistaa ohjeistusviidakkoa, päinvastoin. Selkeillä ja yhteisillä säännöillä voidaan pienentää kustannuksia ja taata kaikille tasapuolinen kohtelu.

OECD:n toimintaohjeet ja YK:n liike-elämän ja ihmisoikeuksien peruseriaatteet antaisivat perustan EU-säännöille, sillä ne koskevat jo nyt kaikkia EU-maita. Lainsäädännön toimeenpanoa valvottaisiin ja sen noudattamatta jättämisestä lankeaisi yrityksille sanktioita. Myös EU:n ulkopuolisten yritysten, joilla on Euroopassa tytäryhtiöitä, tulisi tasapuolisuuden nimissä raportoida eurooppalaisen lainsäädännön mukaisesti. Euroopan komissio valmistelee parhaillaan yhteiskuntavastuuraportointia koskevaa direktiiviehdotusta, ja Suomen on syytä osallistua aktiivisesti siitä käytäviin neuvotteluihin.

MAAKOHTAISET KIRJANPIDOT PÄIVÄNVALOON

Yhteiskuntavastuuraportoinnin lisäksi myös yritysten kirjanpitoraportointia tulisi parantaa. Niin kutsutulla maakohtaisella kirjanpitoraportoinnilla voitaisiin puuttua veronkiertoon ja pääomapakoon. Sillä lisättäisiin kansalaisten, järjestöjen ja päättäjien mahdollisuuksia selvittää, mihin maihin yritykset maksavat veroja ja millaisia verosopimuksia maiden ja yritysten välillä on. Tällä hetkellä näiden tietojen saaminen on mahdotonta.

Nykyisin kirjanpito- ja tilinpäätösnormit laatii yksityinen kirjanpitoalan ammattilaisista koostuva International Accounting Standards Board (IASB), joka on rekisteröitynyt Delawaren veroparatiisiosavaltioon Yhdysvalloissa. IASB julkaisi standardinsa ensimmäisen kerran vuonna 2003, ja ne ovat saaneet lainvoiman myös EU:ssa. IASB:n normeissa on puutteita: yritys voi yhdistellä eri maiden tytäryhtiöiden tulokset maailmanlaajuisiksi tai alueelliseksi kokonaisuuksiksi niin, ettei konsernin sisäisestä kaupasta paljastu juuri mitään.⁷²

Jotta yritysten veronmaksun läpinäkyvyyttä voidaan lisätä, tulee niiltä edellyttää erillistä maakohtaista raportointia jokaisesta maasta, jossa ne toimivat. Yritysten

tulee raportoida maakohtaisesti tulot, voitot, tuotantomäärät, työntekijämäärät ja palkat, verot, sijoitukset, varallisuus ja velat. Lisäksi tulee ilmoittaa tytär- ja kumppanuusyhtiöiden nimet. Maakohtainen raportointi selventäisi konsernin sisäisen kaupan osuutta ja tarjoaisi tietoa siitä, missä voitot syntyvät.⁷³

Yhteiskuntavastuuraportoinnin ohjeistuksissa ohitetaan yleensä verotukseen liittyvät kysymykset. GRI-standardiin ja OECD:n toimintaohjeisiin on lisätty asiaa ohjeistuksia, ja GRI suosittelee maakohtaisten kirjanpilotietojen julkaisemista. Valitettavasti monet yritykset jättävät nämä tiedot raportoimatta.

Yhteiskuntavastuusta ja maakohtaisesta kirjanpidosta olisi mahdollista raportoida yhdessä ja samassa raportissa. Näin vältettäisiin yritysten hallinnollisen taakan lisääntyminen. Maakohtaiset kirjanpitoraportit pitäisi kuitenkin tarkastaa normaalin tilintarkastusmenettelyn mukaisesti.

Viime aikoina on otettu edistysaskeleita. Euroopan komissio on ehdottanut maakohtaisen raportoinnin vaatimista kaivos-, kaasun-, öljy- ja metsäalan yrityksiltä. Vastaava aloite on tehty myös Yhdysvalloissa. Näiden ehdotusten yksityiskohdista ja toimeenpanosta neuvotellaan parhaillaan. Suomi on suhtautunut varauksellisesti komission esitykseen vastoin hallitusohjelmaan kirjattua sitoumusta edistää maakohtaista kirjanpitoa. Jäsenmaiden on määrä päästä sopuun direktiivin tarkasta sisälöstä kesäkuuhun 2012 mennessä. ◀

73 Christensen (2008)

SUOMEN TULEE:

- edellyttää suuryrityksiltä vuosittaista, kansainvälisten standardien mukaista raportointia yhteiskunnallisista vaikutuksista ja toimia aktiivisesti tämän edistämiseksi koko EU:n alueella
- edistää EU:ssa aktiivisesti maakohtaisten kirjanpilotietojen julkistamisen edellyttämistä eurooppalaisilta yrityksiltä.
- edellyttää oleellisten tytäryhtiö- ja alihankkijatietojen sisällyttämistä yhteiskunta- ja kirjanpitoraportteihin.

MITÄ TULEE RAPORTOIDA?

TALOUDellinen KESTÄVYYS

Yritysten tulee raportoida toimintansa taloudellisista vaikutuksista eri sidosryhmiin. Näihin kuuluvat omistajien lisäksi esimerkiksi työntekijät ja paikallisyhteisöt. Myös maakohtainen kirjanpitoraportointi on osa taloudellisen kestävyuden raportointia.

EKOLOGINEN KESTÄVYYS

Yritysten tulee raportoida toimintansa vaikutuksista ympäröivään ekosysteemiin, maahan, ilmaan ja veteen. Vaikutuksia kuvaavat esimerkiksi yrityksen toiminnassaan käyttämät materiaalit, käytetyn energian ja veden määrä sekä toiminnan aiheuttamat päästöt ja jätteet.

SOSIAALINEN KESTÄVYYS

Yritysten tulee raportoida toimintansa sosiaalisista vaikutuksista. Tämä kategoria kattaa työntekijöiden oikeudet, ihmisoikeudet, yhteiskunnan ja tuotevastuun. Etenkin toiminnan vaikutukset paikallisyhteisöihin ovat tärkeitä. Tuotevastuu puolestaan liittyy kuluttajien oikeuksiin – terveyteen, turvallisuuteen ja tuotetietoon.

MAANTIETEELLINEN KATTAVUUS

Yritysten tulee raportoida, missä maissa yritys tytäryhtiöineen ja alihankkijoineen toimii. Tämä lisää toiminnan läpinäkyvyyttä ja kuluttajansuojaa.

Lähde: ohjeistus perustuu suurilta osin Global Reporting Initiative (GRI) G3.1-raportointisääntöön.

66 European Commission (2008) ja KPMG (2011)

67 Valtioneuvosto (2011c)

68 Vuonna 2010 yrityksiä tilastoitiin olleen 318 951. Suomen virallinen tilasto (2011)

69 European Union Programme for Employment and Social Solidarity (2011)

70 Valtioneuvosto (2011c)

71 Jowit (2011)

72 Kepa (2009)

YRITYSVASTUUTA KEHITYSYHTEISTYÖLLÄ

YKSITYINEN SEKTORI ON VIIME VUOSINA NOSTETTU KEHITYSPOLITIIKAN KESKIÖÖN. YRITYSTUISSA PITÄÄ HUOMIOIDA YRITYSVASTUU JA PAIKALLISTEN ETU.

► **YKSITYISEN SEKTORIN** merkitystä kehityksen moottorina on viime aikoina korostettu niin meillä Suomessa, EU:ssa kuin Busanin avun tuloksellisuuden huippukoukussakin. Muutos näkyy myös rahoituksessa: Maailmanpankin yksityistä sektoria rahoittavan International Finance Corporationin (IFC) resurssit on nelinkertaistettu viime vuosikymmenen aikana.⁷⁴

Yritysten tukeminen kehitysyhteistyövaroista on perusteltua, kun investoinnit vähentävät köyhyyttä merkittävästi esimerkiksi lisäämällä työllisyyttä ja tasa-arvoa. Tuotantoa tukevan kehitysyhteistyön tulee tähdätä köyhyyden ja eriarvoisuuden poistamiseen, olla ekologisesti kestävä ja perustua ihmisoikeuksien kunnioittamiseen ja edistämiseen.

Aina kehitysyhteistyövaroin tuetut yksityisen sektorin hankkeet eivät kuitenkaan tue kehityspoliittisia tavoitteita. Esimerkiksi IFC:n hankkeiden on todettu tukevan investointeja matalan tulotason maihin vain hyvin vähän, eivätkä hankkeet usein ole yhtenäisiä kumppanimaiden omien kehityssuunnitelmien kanssa.⁷⁵

SUOMESSA VIELÄ PARANTAMISEN VARAA

Suomessa kehitysyhteistyövaroin tuetaan yksityistä sektoria etenkin Finnfundin, Finnpartnershipin, korkotukiluottojen ja Aid for Trade -hankkeiden avulla. Kehitysyhteistyöhankkeita toteuttavat myös työ- ja elinkeinohallinnon puolelta Geologian tutkimuskeskus, VTT, Teknologian ja innovaatioiden tutkimuskeskus Tekes, suomalaisten yritysten perustama asiantuntijaverkosto Finpro sekä Finnvera.

Finnfund on kehitysrahoitusyhtiö, joka tarjoaa riskirahoitusta hankkeisiin kehitysmaissa ja Venäjällä (kt. s.29). Finnpartnership tarjoaa yrityksille liikekumppanuustukea ja neuvontapalveluita.

Suomen korkotukiluottojärjestelmällä on pyritty yli 20 vuoden ajan tukemaan taloudellista ja sosiaalista kehitystä Etelässä hyödyntämällä suomalaisyritysten tietotaitoa. Järjestelmä toimii tänä päivänä esimerkkinä siitä, miten yksityisen sektorin kehitysyhteistyöhankkeita ei tulisi toteuttaa. Arvioinnit ovat osoittaneet sen huonoksi kehityksen ja köyhyyden vähentämisen työkaluksi. Myös hankkeiden ympäristö- ja sosiaalisessa keskeisyydessä on havaittu puutteita. Korkotukihankkeet ovat olleet suomalaisuudelle ehdollistettua kehitysapua

ja paikallisyhteisöt ovat harvoin päässeet osallistumaan hankkeisiin ja niiden suunnitteluun.⁷⁶ Ulkoasiainministeriö on viimein päättänyt lakkauttaa järjestelmän ja kehittää tilalle uudenlaisen tuki-instrumentin. Sen tulisi taata vastuullinen yritystoiminta, kumppanimaiden omistajuus ja positiiviset kehitysvaikutukset.

Myös kauppaa tukevalla kehitysyhteistyöllä (Aid for Trade) tuetaan yksityistä sektoria. Hankkeiden tarkoituksena on parantaa kehitysmaiden mahdollisuuksia kääntää WTO:n kauppaj- ja investointisopimusten haasteet hyödyiksi. Hankkeilla tulisi edistää vastuullista yritystoimintaa tukemalla paikallisen investointi- ja yritys-lainsäädännön kehittämistä sekä paikallisten yritysten liiketoimintaa.

Kaikilta kehitysyhteistyövaroin tuettavilta yrityksiltä on edellytettävä vastuullista toimintaa kansallisten ja kansainvälisten normistojen mukaisesti. Kehitysyhteistyöllä ei myöskään saa tukea veroparatiisitaloutta. Yksityisen sektorin tukea koskevat päätökset tulisi tehdä yhteisymmärryksessä kaikkien osapuolten – myös paikallisten ihmisten – kanssa. ◀

76 Ministry for Foreign Affairs of Finland (2012)

SUOMEN TULEE:

- taata yritysvastuun toteutuminen kaikissa kehitysyhteistyömäärärahoihin tuetuissa yksityisen sektorin hankkeissa.
- ehdollistaa kehitysyhteistyövaroin rahoitetut yritystuet yhteiskuntavastuu- ja maakohtaiselle tilinpäätösraportoinnille.
- huomioida uusissa yritystuki-instrumenteissa vastuullinen yritystoiminta, kumppanimaiden omistajuus, läpinäkyvyys ja positiivisten kehitysvaikutusten luominen.
- tukea kumppanimaiden paikallisen investointi- ja yritys-lainsäädännön kehittämistä, paikallisia yrityksiä sekä niiden kaupankäyntiä.
- lakkauttaa Finnfundin veroparatiisisijoitukset.

74 Eurodad (2010)

75 The Bretton Woods Project (2012)

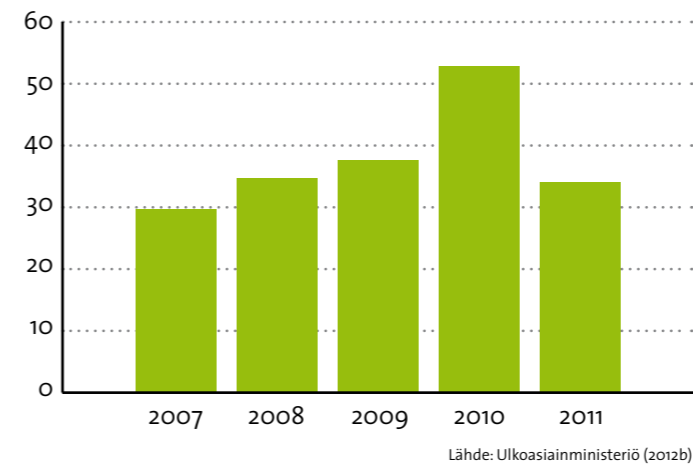
FINNFUNDIN VEROPARATIISISIJOITUKSET

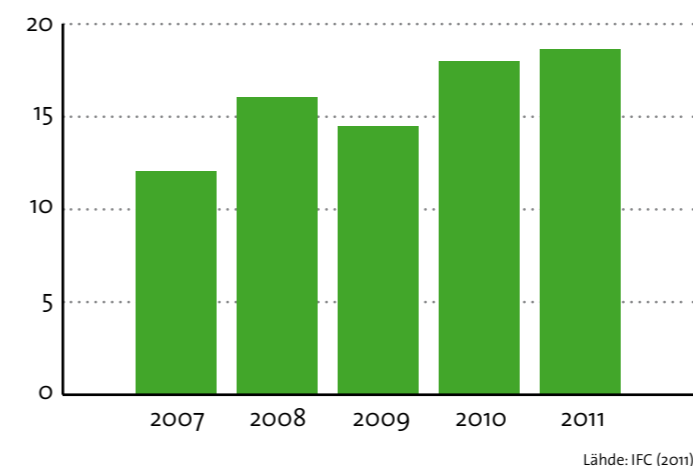
Lähde: Finnfund (2012)

KEHITYSYHTEISTYÖVAROILLA TUETAAN YKSITYISTÄ SEKTORIA

ULKOASIAINMINISTERIÖN RAHOITUS FINNFUNDIIN, FINNPARTNERSHIPPIIN JA KORKOTUKILUOTTOINSTRUMENTTIIN VUOSINA 2007–2011 (Miljoonaa dollaria):

MAAILMANPANKIN INTERNATIONAL FINANCE CORPORATIONIN (IFC) TUKI YKSITYISELLE SEKTORILLE 2007–2011 (Miljardia dollaria)

FINNFUND JA YRITYSVASTUU

Finnfund tarjoaa suomalaisyrityksille riskirahoitusta, investointilainoja ja neuvontapalveluja sekä sijoittaa varojaan sijoitusrahastoihin. Finnfundilla on tällä hetkellä käynnissä noin 25 hanketta, joiden yhteisarvo liikkuu 100 miljoonassa eurossa. Vuonna 2012 Finnfund saa 10 miljoonaa euroa kehitysyhteistyövaroja.

Finnfundin hankkeiden kehitysvaikutukset arvioidaan omien ja joskus myös ulkopuolisten asiantuntijoiden toimesta hankkeiden suunnitteluvaiheessa. Hankkeiden ympäristö- ja yhteiskuntavastuuta arvioidaan käytetään Maailmanpankin International Financial Corporationin (IFC) ympäristö- ja yhteiskunnallisia vaikutuksia koskevia standardeja. Tällä hetkellä Finnfundilla on myös kehitteillä oma kehitysvaikutusarvioinnin työkalu.⁷⁷ Tänä vuonna Finnfund tuottaa ensimmäistä kertaa myös oman yhteiskuntavastuuraportin. Taustalla on hallituksen päätös vaatia valtion omistamilta yrityksiltä vuosittaisia raportointia.

Yritysvastuullisuuden tulisi olla ehto kaikelle Finnfundin rahoittamalle toiminnalle. Etenkin verotuskysymysten kohdalla on kuitenkin vielä tekemistä. Vuonna 2010 Finnfundin rahastoihin tekemistä 39 sijoituksesta ainakin 30 rahaston kotipaikka oli veroparatiisissa.⁷⁸

Veroparatiisisijoituksille on selityksensä: sijoituksista ei haluta maksaa veroa sijoittajien ja sijoituskohteina olevien yritysten veronmaksun lisäksi. Tilanne ei kuitenkaan oikeuta veroparatiisitalouden ylläpitoa kehitysyhteistyövaroin. Norjassa ja Ruotsissa kehitysrahoituslaitoksia Norfundia ja Swefundia on ohjeistettu lopettamaan veroparatiisien kautta tapahtuva sijoitustoiminta. Ulkoasiainministeriö aikoo laatia Finnfundille asiasta ohjeistuksen vuoden 2013 omistusohtausmuistioon.⁷⁹

77 Kangasniemi (2012)

78 Finnfund (2012). Veroparatiisimäärittelmä perustuu Tax Justice Networkin Financial Secrecy Indexiin (2011).

79 Kass (2012)

Kansalaisjärjestöt tekevät monessa maassa työtä paikallisten oikeuksien turvaamiseksi. Esimerkiksi maakaappaustapauksissa suursijoittajat voivat estää paikallisia käyttämästä vedenottopisteitä, minkä seurauksena vedenhaku-matka pitenee.

KANSALAISSYHTEISKUNNAN ASIA

KANSALAISSJÄRJESTÖILLÄ ON TÄRKEÄ ROOLI YRITYSVASTUUN VAHTIKOIRINA TAI YRITYSTEN YHTEISTYÖKUMPPANEINA.

► **YRITYSTEN VASTUULLISUUDEN** ratkaisee niiden kyky huomioida omat sidosryhmänsä ja huolehtia siitä, että ne hyötyvät mahdollisimman paljon yritysten toiminnasta. Järjestöt ja järjestäytyneet paikallisyhteisöt voivat auttaa yrityksiä toimimaan vastuullisesti. Kansalaisjärjestöt voivat kanavoida yritykselle tärkeitä mielipiteitä ja koota heikkoja signaaleja tulevasta.

Suomalaisista kansalaisjärjestöistä yritysten toimintaa valvovat muun muassa Finnwatch, Reilun Kaupan Edistämisyhdistys ja Eetti. Monet kehitysmaissa toimivat järjestöt kuitenkin kokevat yrityksiin liittyvän vaikuttamistyön vaarallisena. Yrityksillä ja epädemokraattisella hallinnolla on usein samat intressit, ja niiden kyseenalaistaminen voi olla uhka. Ihmisten oikeustietoisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien vahvistaminen on tästä syystä yhtä tärkeää kuin infrastruktuurin ja teknologian kehittäminen.

Monet järjestöt ovat myös kiinnostuneita tekemään yhteistyötä yritysten kanssa erilaisten hankkeiden tai projektien toteutuksessa. Järjestöjen tuella yritysten voi esimerkiksi olla helpompi tehdä investointeja, joiden kohderyhmänä on köyhin väestönosa. Lisäksi yrityksiltä saatava toiminnallinen ja rahallinen tuki on joillekin kansalaisjärjestöille tärkeää. Järjestöjen ja yritysten yhteistyö voi olla hedelmällistä, jos yritykset eivät ryhdy siihen viherpesu mielessään. On myös tärkeää, että yrityksen ja järjestön lähtökohdat, periaatteet ja arvot kohtaavat. ◀

SUOMEN TULEE:

- tukea kansalaisyhteiskunnan toimijoiden työtä yritysvastuun edistämiseksi ja vahvistamiseksi.
- tukea kansalaisjärjestöjen ja yritysten välisiä yhteistyöhankkeita.

YHTEISÖ KITKI METSÄYHTIÖN VÄÄRINKÄYTÖKSET

Pohjois-Mosambikin Niassassa metsäyhtiö Chikweti Forests perusti suuren metsäplantaasin ruotsalaisen Global Solidarity Forest Fundin (GSFF) rahoituksella. GSFF on metsäsektorilla toimiva sijoitusrahasto, jonka tavoitteena on voittojen tuottamisen lisäksi myös tukea paikallista yhteisökehitystä ja ympäristöä.

Niassan projektin tarkoituksena oli metsittää puutomia alueita. Toisin kuitenkin kävi, sillä istutusten tieltä ryhdyttiin hakkaamaan metsää ja paikallisyhteisöt joutuivat siirtymään muualle. Samalla paikallisten viljelymahdollisuuksia kavennettiin. Tilanne kärjistyi väkivaltaisiksi yhteenotoiksi, jonka jälkeen alueen viljelijöiden ammattiliitto UPC Niassa tarttui asiaan yhdessä paikallisten kanssa. Neuvotteluratkaisua yritettiin hakea turhaan yhdessä metsäyhtiön ja paikallishallituksen kanssa.

Kansallinen maanviljelijöiden unioni UNAC hankki verkostojensa kautta tapaukselle kansainvälistä huomiota. Median kiinnostus saatiin heräämään ja tieto tapahtuneesta levisi ruotsalaisrahaston yhteistyökumppaneiden kotimaihin. Väärinkäytöksiä lopettamista vaativien joukkoon liittyi lopulta myös Mosambikin hallitus. Paikallinen ammattiliitto vetosi suoraan GSFF:n sidosryhmiin ihmetellen, miksi nämä sijoittavat projekteihin, jotka riistävät kaikkein köyhimpiä.

Vetoomuksen seurauksena paikan päälle tilannetta selvittämään lähetetty GSFF:n sidosryhmien valtuuskunta totesi, ettei projekti täyttänyt vastuullisen sijoittamisen periaatteita. Maahankinnat keskeytettiin, mutta paikalliset viljelijät jatkavat valmistautumista vastaaviin koitoksiin perehtymällä esimerkiksi maa- ja ympäristölainsäädäntöön.

PAULIINA SARVILAHTI-JIMÉNEZ
KEPA MOSAMBIK

LÄHTEET

- Action Aid (2009). Accounting for poverty: How international tax rules keep people poor. www.actionaid.org.uk/doc_lib/accounting_for_poverty.pdf (30.4.2012)
- Amnesty International (2009) Nigeria: Petroleum, Pollution and Poverty in the Niger Delta, Amnesty International Publications, London.
- Anseeuw, Ward; Alden Wily, Liz; Cotula, Lorenz & Taylor, Michael (2012) "Land rights and the Rush for Land: Findings of the Global Commercial Pressures on Land Research Project". ILC, Rome.
- Bowen, Howard B (1953) Social Responsibilities of the Businessman. Harper & Row, New York.
- Bretton Woods Project (2012) Leveraging private sector finance: how does it work and what are the risks? <http://www.brettonwoodsproject.org/doc/private/leveraging.pdf>
- Carroll, Archie B. (1999) "Corporate Social Responsibility: Evolution of a Definitional Construct", Business & Society, 38(3), sivut 268-295.
- CEO, Corporate Europe Observatory (2011) Legalised profiteering - how corporate lawyers are fuelling an investment arbitration boom (<http://www.corporateeurope.org/publications/legalised-profiteering-how-corporate-lawyers-are-fuelling-investment-arbitration-boom>, (16.3.2012)
- CID Iniciativa mesoamericana ja Kepa (2012) La Otra Cara de Tratados de Libre Comercio. Sintesis de estudios de casos en Nicaragua.
- Christensen, John (2008). Hidden Risks, Distorted Capital Markets, Corruption and Criminality: Welcome to the World of Tax Havens. Systemic Issues – Promoting Transparency, 28.4.2008.
- Civil Society Trade Network of Zambia (2007) For whom the windfalls? Winners & losers in the privatisation of Zambia's copper mines. http://www.sarpn.org/documents/doo02403/Zambia_copper-mines_Lungu_Fraser.pdf (30.4.2012)
- Clean Clothes Campaign (2006): Made by Women. Gender, the Global Garment Industry and the Movement for Women Workers' Rights, <http://www.cleanclothes.org/resources/ccc/gender/made-by-women> (30.4.2012)
- Confino, Jo (2012) "Cleaning up the Global Compact: dealing with corporate free riders" The Guardian: 26.3.2012.
- EC, European Commission (2011) Increasing the impact of EU Development Policy: and Agenda for Change. http://ec.europa.eu/europeaid/what/development-policies/documents/agenda_for_change_en.pdf (30.4.2012.)
- The Economist (18.2.2012): "The Dodd-Frank Act: too big not to fail", New York.
- Eurodad (2010) Development diverted: How the International Finance Corporation fails to reach the poor. http://eurodad.org/uploadedfiles/whats_new/reports/development%20diverted%281%29.pdf
- European Commission (2011) A renewed EU strategy 2011-14 for Corporate Social Responsibility http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sustainable-business/files/csr/new-csr/act_en.pdf, 25.10.2011.
- European Commission (2008) European Competitiveness report 2008, http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sustainable-business/files/csr/documents/csrreportv002_en.pdf
- European Union Programme for Employment and Social Solidarity/Kateline van Wensen, Wijnand Broer, Johanna Klein, Jutta Knopf (2011): The State of Play in Sustainability Reporting in the European Union. European Union.
- EVA, Elinkeinoelämän valtuuskunta (2009) Kapitalismi kansan kärjellä. EVAn kansallinen arvo- ja asennetutkimus 2009. EVA, Helsinki.
- Finnfund (2012) Vuosikertomus, Annual Report 2011. http://www.finnfund.fi/stc/finnfund_vsk_2011
- Finnwatch (2011): Hengevaarallinen muotioikku. Suomessa myytävien farkkujen hiekkapuhallus. http://www.finnwatch.org/images/finnwatch_4_2011_3_paivitetty%2006122011.pdf
- Finnwatch & Puhtaat vaatteet (2010): Ostoja etelästä ja hikipajajoista. Kotimaisen vaate- ja urheiluyritysten sosiaalinen ja ympäristövästuu. Seurantaraportti 2009. http://puhtaatvaatteet-fi-bin.directo.fi/@Bin/644c2abd2e2aef537f785dd3boz432/1335783108/application/pdf/118212/Ostoja_etelasta_ja_hikipajajoista.pdf
- Finnwatch & Safer Globe Finland (2010): Rahoja aseissa ja tupakassa. Eläkeyhtiöt ja eettinen sijoittaminen, http://www.finnwatch.org/images/Rahoja_aseissa_ja_tupakassa.pdf.
- Friedman, Milton: (1970) "The Social Responsibility of Business is to Increase its Profits". New York Times Magazine.
- Frayssinet, Fabiana (2011) "Stora Enso yhä ympäristöväen hampaissa Brasiliassa" Kepa 16.5.2011, <http://www.kepa.fi/uutiset/8363>.
- Friends of the Earth Europe (2012): Farming money: how European banks and private finance profit from food speculation and land, grabs. http://www.foeeurope.org/sites/default/files/publications/Farming_money_FoEE_Jan2012.pdf
- Gaia Foundation (2012) Opening Pandora's box. <http://www.gaiafoundation.org/sites/default/files/PandorasBoxReportFinal.pdf> (30.4.2012).
- Global Financial Integrity (2011) Illicit Financial Flows from Developing Countries: 2000–2009. http://www.gfintegrity.org/storage/gfip/documents/reports/IFF2010/gfi_fff_update_report-web.pdf
- Helsingin Sanomat (2009) "Wärtsilän ex-johtajalle syyte 3,4 miljoonan lahjusten antamisesta", 10.11.2009. <http://www.hs.fi/talous/artikkeli/W%C3%A4rtsil%C3%A4n-ex-johtajalle+syyte+34+miljoonan+lahjusten+antamisesta/1135250642323>
- IFC, International Finance Corporation, Annual Report 2011. http://www1.ifc.org/wps/wcm/connect/e800ef80484524eeb9d0fb9a2855046/AR2011_English.pdf?MOD=AJPERES.
- ILO, International Labour Organisation (2012): Conventions and Recommendations. <http://www.ilo.org/global/standards/introduction-to-international-labour-standards/conventions-and-recommendations/> (30.4.2012)
- IMF, International Monetary Fund (2012) World Economic Outlook Database-April 2012. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2012/01/weodata/index.aspx> (30.4.2012).
- International Land Coalition (2011) Tirana Declaration. <http://www.landcoalition.org/about-us/aom2011/tirana-declaration> (30.4.2012)
- ITUC, International Trade Union Confederation (2011) Annual Survey of Violations of Trade Union Rights 2011. <http://survey.ituc-csi.org/>
- Joutsenvirta, Maria, Minna Halme, Mikko Jalas ja Jukka Mäkinen (toim.) (2011) Vastuullinen liiketoiminta kansainvälisessä maailmassa. Gaudeamus, Helsinki.
- Jowit, Juliette (2011) "Howlers and omissions exposed in world of corporate social responsibility". The Guardian, 24.11.2011 <http://www.guardian.co.uk/environment/2011/nov/24/howlers-and-mistakes-in-company-csr-reports>.
- Kalmar kommun (2010) Uppförandekod för hållbar upphandling inom Kalmar kommun, <http://www.kalmar.se/Kalmar%20kommun/Demokrati/Styrdokument/Inkop/Uppforandekod.pdf>.
- Kangasniemi, Jaakko (2012) Finnfundin toiminnanjohtaja, haastattelu 11.4.2012.
- Kass, Oskar (2012) ulkoasiainministeriön ylitarkastaja, yksityisen sektorin instrumentit, haastattelu 2.5.2012.

Kepa (2009) Laiton pääomapako kehitysmaista – "kehitysapua" köyhiltä rikkaille. <http://www.kepa.fi/tiedostot/julkaisut/laiton-paomapako.pdf>

Kepa (2008) Ruokariisin ratkaisu. Mitä Suomen tulee tehdä?. <http://www.kepa.fi/tiedostot/julkaisut/ruokariisin-ratkaisu.pdf>

Kepa (2007) Kauppa ja investoinnit ilmastotalkoisiin. <http://www.kepa.fi/tiedostot/julkaisut/kauppa-ja-investoinnit.pdf>

KPMG (2011) KPMG International Survey of corporate Responsibility Reporting 2011, <http://www.kpmg.com/Global/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/corporate-responsibility/Documents/2011-survey.pdf>

Ministry for Foreign Affairs of Finland (2012) Finnish Concessional Aid Instrument, Evaluation report 2012:4.

Munshi, Debashish & Priya Kurian (2007) "The Case of the Subaltern Public. A Postcolonial Investigation of Corporate Social Responsibility's (O)Missions" in May, Steve et al. (eds.): The Debate Over Corporate Social Responsibility, Oxford University Press, New York, sivut 438–447.

OECD (2012) "Aid to developing countries falls because of global recession", http://www.oecd.org/document/3/0,3746,en_21571361_44315115_50058883_1_1_1_00.html (30.4.2012)

OECD (2011) Busan Partnership for Effective Development Cooperation

http://www.aideffectiveness.org/busanhlf4/images/stories/hlf4/OUTCOME_DOCUMENT_-_FINAL_EN.pdf (30.4.2012)

Pentikäinen, Merja (2009) Yritystoiminta ja ihmisoikeudet/Corporate activities and human rights. Erik Castrén Research Reports 26/2009.

Publish What You Pay (2012) Internal memorandum on the European Accounting Directive and the EITI, 24.2.2012.

Ruggie, John (2011) Guiding Principles for the implementation of the UN 'Protect, Respect and Remedy' Framework, a report of the Special Representative of the Secretary-General on the issue of human rights and transnational corporations and other business enterprises. <http://www.business-humanrights.org/media/documents/ruggie/ruggie-guiding-principles-21-mar-2011.pdf> (30.4.2012)

Schoneveld, Georg (2011). The anatomy of large-scale farmland acquisitions in sub-Saharan Africa. Working paper 85, CIFOR, Bogor, Indonesia.

Sukhdev, Pavan (2010) "Putting a value on nature could set scene for true green economy", The Guardian, 10.2.2010.

<http://www.guardian.co.uk/commentisfree/cif-green/2010/feb/10/pavan-sukhdev-natures-economic-model>

Suomen virallinen tilasto (SVT): Yrityksirekisterin vuosiltilasto, Helsinki, Tilastokeskus. <http://www.stat.fi/til/syr/index.html>.

Talouselämä (2012) Talouselämä 500. <http://www.talouselama.fi/te500/>.

Taloustutkimus (2008) Äänestä kunta reiluiksi -kampanjan tilaustutkimus. Tilaajina Kepa, Repu ry ja Reilun kaupan edistämisyhdistys.

Tax Justice Network (2012) Financial Secrecy Index. <http://www.financialsecrecyindex.com/>

Tuohinen, Petteri (2012) "Stora Enson mailla Kiinassa kyttee kapinahenki", Helsingin Sanomat 3.4.2012, <http://www.hs.fi/ulkomaat/Stora+Enson+mailla+Kiinassa+kytee+kapinahenki/a1305559171112>

Työ- ja elinkeinoministeriö/Eeva Simola, Päivi Pöyhönen, Outi Moilala, Kristoffer Wilen (2010) Julkisen vallan CSR-järjestelmä eri maissa, http://www.tem.fi/files/27452/TEM_41_2010_netti.pdf

Työ- ja elinkeinoministeriö (2008): Yritysten vastuullisuuden edistäminen. Selvitys kansainvälisistä julkisen hallinnon toimenpiteistä ja hyvistä käytännöistä. http://www.tem.fi/files/20966/TEM_jul_39_tyo_ja_yrittajays.pdf

Ulkoasiainministeriö (2012a) Suomen kehityspoliittinen toimenpideohjelma. Valtioneuvoston periaatepäätös 16.2.2012.

Ulkoasiainministeriö (2012b) tilastotiedot toimittanut ylitarkastaja Ramses Malaty.

UNCTAD, YK:n kauppa- ja kehityskonferenssi (2011) World Investment Report 2011. <http://www.unctad-docs.org/files/UNCTAD-WIR2011-Full-en.pdf> (30.4.2012).

UNDP, United Nations Development Programme (2006) Niger Delta Human Development Report 2006. http://hdr.undp.org/en/reports/nationalreports/africa/nigeria/nigeria_hdr_report.pdf

UN Joint Inspection Unit (2010): United Nations corporate partnerships: The role and functioning of the Global Compact. http://www.unjui.org/data/reports/2010/JIU.REP.2010.9_For%20Printing_17%20January%202011.pdf.

UNPRI, UN Principles for Responsible Investment (2011) Universal ownership: Why environmental externalities matter to institutional investors. http://www.unpri.org/files/6728_ES_report_environmental_externalities.pdf

Valtioneuvosto (2011a) Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma, <http://valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/fi.pdf>

Valtioneuvosto (2011b) Periaatepäätös yhteiskunta- ja yritysvastuusta, <http://valtioneuvosto.fi/tiedostot/julkinen/periaatepaatokset/2011/yhteiskunta/fi.pdf>

Valtioneuvosto (2011c) Valtion omistajapolitiikkaa koskeva valtioneuvoston periaatepäätös, http://valtioniomistus.fi/suomi/files/2012/01/VNn_periaatepaetaoes_03112011.pdf

Valtioneuvosto (2009) Valtioneuvoston periaatepäätös kestävästä julkisista hankinnoista, <http://valtioneuvosto.fi/tiedostot/julkinen/periaatepaatokset/2009/kestavien-valintojen-edistaminen/fi.pdf>

Walmart (2010) Annual Report. <http://www.walmartstores.com/sites/annualreport/2011/financials.aspx> (29.4.2012)

Ylönen, Matti ja Eeva Simola: "Miiksi vastuuttomuus kannattaa? Veronmaksu ja yritysvastuu" teoksessa Joutsenvirta et al. (toim.): Vastuullinen liiketoiminta kansainvälisessä maailmassa. Gaudeamus, Helsinki.

INTERNETISIVUT:

Finnfund: (http://www.finnfund.fi/stc/finnfund_vsk_2010), vierailtu 15.4.2012.

Global Compact Foundation: (<http://www.globalcompactfoundation.org/contributors-2012-2.php>), vierailtu 14.4.2012.

Global Compact Network Nordic Countries: (<http://www.gcnordic.net/index.php?r=members/list&page=3>), vierailtu 14.4.2012

Solidium: (<http://www.solidium.fi/solidium/yritysvastuu>), vierailtu 14.4.2012.

United Nations Principles for Responsible Investment (UNPRI): (<http://www.unpri.org/signatories/>), vierailtu 14.4.2012.

Töölöntorinkatu 2 A
00260 Helsinki
Puh. 09 584 233
info@kepa.fi
www.kepa.fi